

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки управління та права
Кафедра менеджменту і логістики

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
зі спеціальності 073 «Менеджмент»
освітньо-професійної програми «Менеджмент»
на тему: «Удосконалення системи управління капіталом підприємства»

Виконала:

студентка IV курсу групи 401-ЕМ

Невінчана Тетяна Олександрівна _____

Керівник:

доцент кафедри менеджменту і логістики,

к.т.н., доцент Биба В.В. _____

Полтава – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Економічна сутність, склад та структура капіталу підприємства.....	6
1.2. Методичний підхід оцінювання ефективності формування та використання капіталу підприємства та шляхи її підвищення.....	15
1.3. Класифікація та зміст процедур в системі управління капіталом	29
Висновки до розділу 1.....	42
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО СТАНУ ТОВ «ЕКСПЕРТ-МОНТАЖ».....	43
2.1. Аналіз суб'єкта та об'єкта системи управління ТОВ «Експерт-монтаж».....	43
2.2. Фінансово-економічний аналіз господарської діяльності ТОВ «Експерт-монтаж».....	53
2.3. Оцінювання діючої системи управління капіталом ТОВ «Експерт-монтаж».....	63
Висновки до розділу 2.....	70
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ТОВ «ЕКСПЕРТ-МОНТАЖ».....	72
3.1. Напрямки удосконалення системи управління капіталом на ТОВ «Експерт-монтаж»	72
3.2. Оцінювання ефективності запропонованих заходів.....	82
Висновки до розділу 3	86
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ.....	101

ВСТУП

У сучасну епоху фінансовий стан підприємства є важливим показником його діяльності та відображає всю інформацію про конкретне підприємство. Аналіз формування та ефективності використання капіталу на сьогоднішній день є одним з найважливіших елементів фінансового аналізу і є основним джерелом коштів для діяльності підприємства.

Ефективне управління капіталом є ключовою складовою системи менеджменту, яка здатна забезпечити досягнення та закріплення позитивних результатів у господарській діяльності вітчизняних підприємств. Однак його результативність значною мірою залежить від глибини аналізу, який використовується для прийняття оптимальних управлінських рішень.

За результатами такого аналізу керівництво підприємства може зробити ряд висновків про діяльність підприємства та прийняти рішення щодо ефективності та прибутковості окремих видів господарської діяльності, правильності вибору векторів виробництва та розвитку, рентабельності продукції тощо. Зростання потреби підприємств в капіталі, посилення конкуренції за обмежені ресурси фінансового ринку, а також потреба підприємств у скороченні своїх витрат для підвищення ефективності та зниження ризиків зробили реальністю те, що сфера аналітичного обґрунтування рішень в управлінні капіталом розширюється.

Питання формування та використання капіталу аналізували такі дослідники: Ван Хорн Й.К., Голов С.Ф. [3, 5, 6], Мунік Є.В. [9], Мец В.О., Пилипенко О.І., Прокопенко Н.С. [14, 15], Чупіса А.В. Висновки цих дослідників здебільшого ґрунтуються на аналізі оборотного капіталу, важливості та сутності цього капіталу. Однак ця тема все ще потребує всебічного та глибокого дослідження методів та прийомів аналізу капіталу сучасних підприємств, що зумовлено викликами сьогодення.

Незважаючи на значний науковий доробок у цій сфері, проблема організації та методики аналізу формування оборотного капіталу залишається найбільш дискусійним питанням і потребує подальших досліджень, пошуку нових підходів і напрямів та удосконалення існуючих.

Така ситуація зумовила вибір теми дослідження, його мету, предмет, структуру та спрямованість.

Метою дослідження є розроблення та обґрунтування теоретичних підходів щодо розгляду сутності капіталу, його основних характеристик, функцій та складових, методичних засад управління капіталом і рекомендацій щодо покращення його використання.

Для досягнення мети дослідження необхідно було вирішити такі завдання

узагальнити основні положення в теоретичній концепції щодо сутності, складу та структури капіталу підприємства;

проаналізувати джерела формування та функції капіталу;

розглянути методичний підхід оцінювання ефективності використання капіталу підприємства та шляхи її підвищення;

класифікувати процедури в системі управління капіталом підприємства;

провести аналіз об'єкта та суб'єкта системи управління ТОВ «Експерт-монтаж»;

проаналізувати основні економічні та фінансові показники діяльності ТОВ «Експерт-монтаж»;

провести аналіз ефективності методів управління капіталом ТОВ «Експерт-монтаж»;

зробити відповідні висновки щодо можливих напрямків удосконалення системи управління капіталом на підприємстві та оцінити їх ефективність.

Об'єктом дослідження є виробничо-господарська діяльність товариства з обмеженою відповідальністю «Експерт-монтаж».

Предметом дослідження є принципи, методи та інструменти управління капіталом на підприємствах.

Інформаційною базою дослідження є сайт нормативно–правові, законодавчі акти, що регулюють діяльність підприємств, наукові розробки та публікації за темою дослідження, звітність підприємств.

Для розв'язання поставлених задач, а також з метою дослідження теоретичних аспектів аналізу капіталу, визначення загального напрямку його розвитку та виявлення чинників, що впливають на процес формування капіталу на підприємствах, було використано такі методи: системний аналіз (пояснення змісту категорії «капітал» та розроблення методики аналізу формування капіталу), індуктивний, дедуктивний, абстрагування та методи формальної логіки (визначення та уточнення економічної сутності та змісту понятійного апарату), методи порівняння, групування, усереднення, статистичний аналіз, інструменти аналізу Microsoft Excel (для аналізу потреби підприємства в додатковому капіталі).

Кваліфікаційна робота включає вступ, 3 розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Обсяг роботи – 101 сторінка. Робота містить 20 таблиць, 24 рисунки, список використаних джерел – 78 найменування, 3 додатка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність, склад та структура капіталу підприємства

Важливість досліджень щодо формування та оцінки ефективності використання капіталу підприємства пояснюється тим, що капітал є фінансовим ресурсом будь-якого підприємства і від ефективності його використання залежать такі важливі показники діяльності організації, як її фінансовий стан та конкурентоспроможність на ринку [4].

У сучасну епоху фінансовий стан підприємства є важливим показником його діяльності та відображає всю інформацію про конкретне підприємство. Аналіз формування та ефективності використання власного капіталу на сьогоднішній день є одним з найважливіших елементів фінансового аналізу і є основним джерелом коштів для діяльності підприємства. За результатами такого аналізу керівництво підприємства може зробити ряд висновків про діяльність підприємства та прийняти рішення щодо ефективності та прибутковості окремих видів господарської діяльності, правильності вибору векторів виробництва та розвитку, рентабельності продукції тощо. Таким чином, визначається необхідність вивчення аналітичних методів та актуальність обраної теми [5].

Питання формування та використання капіталу підприємства аналізували такі дослідники: Ван Хорн Й.К., Голов С.Ф. [6, 7], Мюнх Е.В. [], Бланк І.А. [9], Бланк О.І., Ситник Г.В., Андрієць В.С. [10] та інші. Висновки цих дослідників в основному базуються на аналізі оборотного капіталу, а також значення та сутності цього капіталу. Однак, зважаючи на складність

питання, на сьогодні все ще існує потреба у комплексному дослідженні методів та прийомів аналізу капіталу сучасних підприємств.

Взагалі кажучи, поняття капіталу є одним із найважливіших для роботи та розвитку економічної системи. Це пов'язано з тим, що капітал має вирішальне значення як у процесах споживання матеріальних благ, так і в системах розподілу та перерозподілу. Науковці досліджували поняття «капітал» протягом багатьох століть як складну та неоднозначну категорію, еволюція якої відображає історичний процес суспільного розвитку. Тим не менш, концепція отримала абсолютно новий сенс лише в контексті ринкових відносин.

Провідна роль категорії «капітал» підкреслюється самим значенням цього поняття, яке походить від латинського слова «capitalis» [11] і означає головний, фундаментальний, всеосяжний або вирішальний. Це поняття аналізувалося вченими протягом багатьох століть. Давньогрецький мислитель Аристотель (384–322 рр. до н.е.) був першим, хто розглянув поняття «капітал». Він вивчав капітал з точки зору багатства і дійшов висновку, що капітал поділяється на два види. Первинним є багатство, дане природою, яке передбачає постійне накопичення коштів, необхідних для життя та корисних для держави та сім'ї, але яке «не є безмежним і має межі». Аристотель назвав накопичення грошей «...мистецтвом набуття власності, і саме це породжує думку, що багатство і прибуток не мають меж», як другий вид багатства. Ці види багатства Аристотель називає «економікою» та «хремастиком» [12].

Водночас Аристотель вважав накопичення багатства непотрібним заняттям. Процентний дохід є сумнівним і неприродним видом доходу, оскільки, на його думку, що створені для обміну, а не для збереження [13]. Крім того він стверджував, що багатство складається з двох елементів: процесу накопичення грошей і природного багатства, при чому перше має межі, тоді як друге – ні.

З розвитком виробництва і взаємозв'язку між товарами і грошима поняття «капітал» набуло іншого значення. Його почали ототожнювати з сумою грошей, які надаються в борг і приносять дохід їхнім власникам у вигляді відсотків. Таке трактування проіснувало майже до кінця 19 століття.

Історично склалися декілька основних теорій капіталу (рис. 1.1).

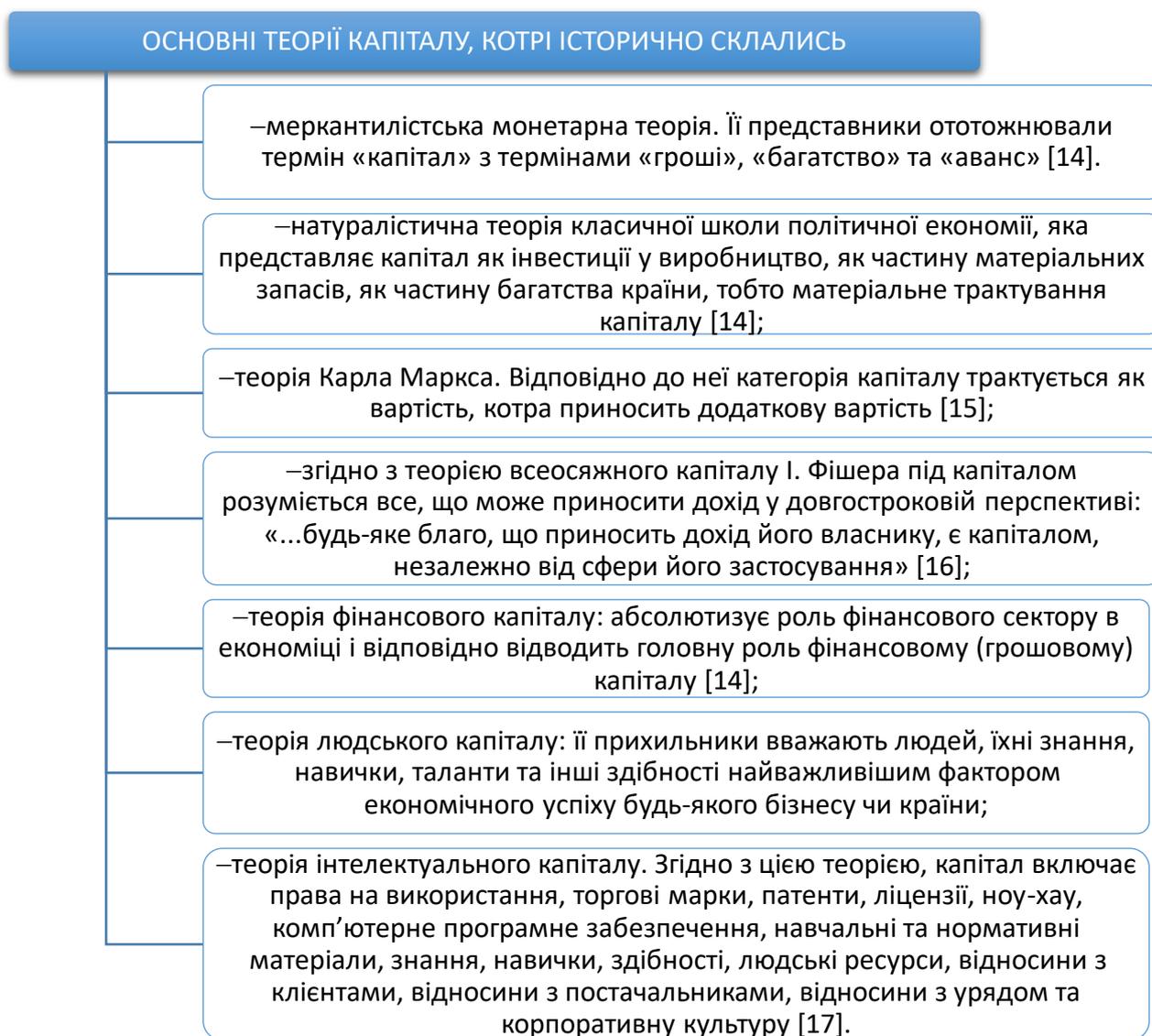

Рисунок 1.1 – Основні теорії капіталу, котрі історично склалися в економічній теорії

Джерело: складено автором самостійно за [14-17]

Для більш глибокого аналізу категорії капіталу варто узагальнити та порівняти різні погляди економістів у різні періоди розвитку економічної теорії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Значення поняття «капітал» у різних економічних теоріях

Економічні школи	Підхід до визначення сутності капіталу	Форма прояву капіталу
Меркантилісти	Капітал – це гроші (золото, срібло), що утворені у сфері обміну	Торговий капітал, утворений у сфері обміну
Фізіократи	Капітал – це багатство, що є результатом «накопиченої праці»	Капітал, утворений у сфері виробництва
А. Сміт	Капітал – частина запасів, від яких очікують у майбутньому дохід.	Капітал, зайнятий у матеріальному виробництві
Дж.С. Міль	Капітал – це заздалегідь накопичений запас та результати минулої праці	Капітал є результатом заощадження
К. Маркс	Капітал – це самозростаюча вартість, що приносить додаткову вартість.	Додана вартість створюється капіталом через виробництво, а в обігу вона перетворюється в грошову форму
Е. Бем-Баверк	Капітал – це накопичений запас, проміжний продукт, створений працею і природою заради підвищення продуктивності виробництва.	Капітал – запас, що створений працею і природою
К. Вексель	Капітал – це продукти минулої праці, що мають вартість і що підвищують продуктивність «поточної праці і землі». Капітал – це збережена праця, а відсоток – різниця між граничною продуктивністю збереженої праці і землі та поточної праці і землі.	Капітал – це продукт минулої праці
І. Фішер	Капітал – це запас, що породжує послугу капіталу, яка перетворюється на дохід, що має подвійну природу: речову і вартісну. Капітал – дисконтований дохід, що приносить дохід своєму власникові.	Капітал – це запас, який приносить дохід
Б. Ефрусі, Н. Каблуков	Поділяли капітал на: капітал як народногосподарська одиниця, яка включає суму господарських благ і продуктів, що йдуть на подальше виробництво; капітал як одиниця приватна є сумою благ, що належать одній особі і що приносять йому дохід.	Капітал – це господарське благо, яке приносить дохід

Джерело: складено на основі [18]

Українські дослідники також внесли свій внесок у це складне визначення. Згідно з відомим вченим Михайлом Туган-Барановським (1865-1919), капітал – це те чи інше, що завдяки певним суспільним умовам набуває здатності збільшувати свою вартість і таким чином приносить певний дохід особі, якій він належить [19]. Висновки Туган-Барановського свідчать, що диспропорції в розподілі капіталу є однією з головних причин економічних криз у багатьох країнах.

Західні економічні науки вважають капіталом споживчі блага тривалого користування, які людина виробляє для виробництва інших товарів і послуг, на етапі суспільного розвитку.

Передумовою для покращення визначення поняття «капітал» є зміни в бізнес-середовищі. Отже, сучасні дослідники розглядають визначення цієї категорії по-різному. У таблиці 1.2 наведено характеристики визначення капіталу, які використовуються в літературі, яка зараз публікується.

Таблиця 1.2 – Наукові підходи до трактування сутності поняття «капітал»

Автор	Трактування поняття
Бідник О.І. [20]	Капітал визначається як власність, що належить фізичним або юридичним особам у даний момент і чітко відокремлена від доходу, отриманого від цієї власності протягом певного періоду.
Біла О.Г. [21]	Капітал підприємства – сукупні грошові ресурси, що використовуються на підприємстві; авансований у господарську діяльність капітал власний, позичений і залучений у сукупності.
Бланк І.А. [9]	Капітал – загальна вартість засобів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів.
Брігхем Є.Ф. [22]	Капітал – необхідний фактор виробництва, він включає компоненти боргу, нерозподілений прибуток, привілейовані акції і звичайні акції.
Катан Л.І. [23]	Капітал – це накопичений шляхом збереження запас благ у формі грошових коштів і капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з фактором часу, ризику і ліквідності.
Кларк Дж. [24]	Капітал – це сума активного і виробничого багатства, що складається з матеріальних засобів виробництва.
Клименко С.М. [25]	Капітал – це сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності.

Продовження табл. 1.2

Крамаренко Г.О., Чорна О. Е. [26]	Капітал – це фінансові ресурси підприємства, необхідні для організації його господарської діяльності і використовувані в господарському обороті для одержання доходів і прибутку.
Моїсєєв С.В. [27]	Капітал – це кошти підприємства, відображені в пасиві його бухгалтерського обліку. При цьому фінансовий капітал поділяється на власний, тобто сформований за рахунок власних джерел фінансових ресурсів, і позичковий, формування якого здійснюється за рахунок позичкових фінансових джерел.
Опарін В.М. [24]	Капітал – це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства.
Поддєрьогін А.М. [28]	Капітал – це кошти, якими володіє підприємство для здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку.
Подольська В.О. [29]	Капітал – це вартість, яка в процесі виробництва дає нову додану вартість, тобто самозростає.
Самуельсон П. [30]	Капітал – це капітальні блага, що виробляються самою економічною системою для того, щоб застосувати їх як фактори виробництва для подальшого виготовлення споживчих і інших товарів»
Селезньов В.В. [31]	Капітал є взаємозростаючою вартістю, яка виступає у вигляді певної суми грошей, що витрачаються на засоби виробництва і на заробітну плату робітникам, а потім при продажі виготовленого товару знову перетворюються на гроші, але вже в більшій кількості.

Таким чином капітал підприємства – це частина фінансових ресурсів підприємства, що відображаються в пасиві балансу, та спрямовуються в основні засоби та обігові кошти підприємства для здійснення господарської діяльності з метою одержання прибутку підприємства.

Отже, категорія «капітал» є одним з найбільш неоднозначних і незрозумілих понять, які вивчали і продовжують вивчати вчені. Це поняття включає в себе різні фундаментальні аспекти складних економічних процесів. У світлі вищезазначеного український дослідник І. Бланк пропонує безпосередній розгляд з практичної точки зору основних ознак, які визначають специфіку використання категорії «капітал». Науковець виділив десять характеристик капіталу [9].

Дослідження категорії «капітал» показує, що це одне з найскладніших понять. Помилково аналізувати це поняття лише з фінансової та прибуткової точки зору.

Рисунок 1.2 – Характеристики капіталу підприємства за Бланком І.

Джерело: складено на основі [9]

Таблиця 1.3 – Основні характеристики капіталу підприємства

Характеристика капіталу підприємства	Обґрунтування характеристики капіталу підприємства
1. Капітал підприємства є основним фактором виробництва	В економічній теорії виділяють три основних фактори виробництва, які забезпечують господарську діяльність підприємств: капітал; земля та інші природні ресурси; трудова ресурси. У системі даних факторів виробництва капіталу відводиться пріоритетна роль, оскільки він об'єднує всі фактори в єдиний виробничий комплекс
2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які забезпечують дохід	У даній своїй якості капітал може виступати ізольовано від виробничого фактора – у формі позикового капіталу, який забезпечує формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а у фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності
3. Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників	Капітал забезпечує необхідний рівень добробуту його власників як у поточному, так і в перспективному періодах. Частина капіталу, яка спрямована на задоволення поточних чи перспективних потреб його власників, перестає виконувати функцію капіталу. Капітал, який накопичується, повинен задовольнити потреби його власників у перспективному періоді, тобто формує рівень майбутнього їх добробуту
4. Капітал підприємства є головним виміром його ринкової вартості	У даній якості, перш за все, виступає власний капітал підприємства, який визначає обсяг його чистих активів. Разом з тим, обсяг власного капіталу, який використовує підприємство, одночасно характеризує і потенціал залучення ним позикових фінансових засобів, які забезпечують отримання додаткового прибутку. У сукупності з іншими, менш значимими факторами, формується база оцінки ринкової вартості підприємства

Продовження табл. 1.3

Характеристика капіталу підприємства	Обґрунтування характеристики капіталу підприємства
5. Динаміка капіталу підприємства є важливим барометром рівня ефективності його господарської діяльності	Здатність власного капіталу до зростання високими темпами характеризує високий рівень формування і ефективний розподіл прибутку підприємства, його спроможність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. І навпаки, зниження обсягу власного капіталу є, як правило, наслідком неефективної, збиткової діяльності підприємства

На нашу думку, під визначенням «капітал» слід розуміти «сукупність фінансових, матеріальних і нематеріальних ресурсів підприємства, створених за рахунок різних джерел і використовуваних підприємством для здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, спрямованої на отримання прибутку». У світлі вищезазначеного, основними характеристиками цієї категорії є наступні (табл. 1.3).

На основі цього дослідження слід представити класифікацію капіталу організацій. Класифікація можливих видів капіталу наведена в табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Класифікація видів капіталу

Класифікаційні ознаки	Види капіталу
За джерелами формування	<ul style="list-style-type: none"> – Власний капітал (належить підприємству на правах власності); – залучений капітал (не належить підприємству, але знаходиться у його розпорядженні тимчасово на безоплатній основі); – позиковий капітал (не належить підприємству, підлягає поверненню із сплатою відсотків)
За формою надходження у процесі кругообігу	<ul style="list-style-type: none"> – Грошовий капітал (у грошовій формі); – виробничий капітал (інвестований у виробничі активи); – товарний капітал (у товарній формі)
За характером використання у господарському процесі	<ul style="list-style-type: none"> – Працюючий капітал (бере участь у формуванні доходів); – непрацюючий капітал (не бере участі у формуванні доходів)
Залежно від джерел походження коштів	<ul style="list-style-type: none"> – Національний (вітчизняний) капітал; – іноземний капітал
За метою використання	<ul style="list-style-type: none"> – Інвестиційний капітал (використовується з метою збільшення підприємницьких можливостей); – інноваційний капітал (використовується з метою реалізації інноваційного проекту)
За формами інвестування	<ul style="list-style-type: none"> – Фінансовий капітал (у грошовій формі); – матеріальний капітал (інвестований у матеріальні активи);

	<ul style="list-style-type: none"> – нематеріальний капітал (інвестований у нематеріальні активи)
За характером використання власниками	<ul style="list-style-type: none"> – Споживчий капітал (з часом втрачає функції капіталу); – накопичуваний (реінвестований) капітал (з часом забезпечує приріст)
За випуском та сплатою	<ul style="list-style-type: none"> – Номінальний (оголошений) капітал (встановлена засновниками в установчих документах сумарна вартість акції компанії, що випускаються); – випущений капітал (частина номінального капіталу, на суму якої випущено акції для розподілу між акціонерами);
	<ul style="list-style-type: none"> – оплачений капітал (частина випущеного капіталу, що оплачена акціонерами за придбані акції); – неоплачений капітал (частина випущеного капіталу, що не сплачена акціонерами за придбані акції)
За формою власності	<ul style="list-style-type: none"> – Приватний капітал (належить приватній особі); – державний капітал (належить державі); – корпоративний (акціонерний) капітал (утворюється на основі акціонерної форми власності); – спільний капітал (утворюється на основі спільної форми власності); – пайовий капітал (належить партнерським підприємствам)
За відповідністю правовим нормам функціонування	<ul style="list-style-type: none"> – Легальний капітал (контролюється суспільством і органами державного управління); – нелегальний («тіньовий») капітал (не контролюється суспільством і органами державного управління)
За способом перенесення вартості	<ul style="list-style-type: none"> – Основний капітал (переносить свою вартість на виготовлену продукцію поступово); – оборотний капітал (цілком переносить свою вартість на виготовлену продукцію)
За терміном використання	<ul style="list-style-type: none"> – Довгостроковий (сума довгострокових зобов'язань та капіталу компанії, що вкладаються на термін понад сім років, в основному – підприємницький капітал); – короткостроковий (кошти, вкладені терміном до одного року в основному – позиковий капітал)
За етапами виникнення	<ul style="list-style-type: none"> – Первинний (кошти власників підприємства, резерви, внески інших компаній та інші фінансові джерела, використовувані власниками під час створення підприємства); – вторинний (термінові субординовані запозичення підприємства, безстроковий капітал, не включений в первинний капітал, що використовується для початку фінансової або комерційної діяльності)
За необхідністю нормування	<ul style="list-style-type: none"> – Нормований (активи, щодо формування та використання яких формуються певні кількісні нормативи); – ненормований (відсутність будь-яких кількісних та якісних обмежень)
За продуктивністю використання	<ul style="list-style-type: none"> – Продуктивний (капітал, що сприяє створенню доданої вартості та зростанню прибутку підприємства); – непродуктивний (капітал, майбутні економічні вигоди від використання якого тільки покривають витрачені фінансові ресурси або взагалі відсутні)

Продовження табл. 1.4

Залежно від виду діяльності, яка здійснюється підприємством	<ul style="list-style-type: none"> – Операційний (сукупність грошових, матеріальних та нематеріальних активів, що створюються під час здійснення основної (операційної) діяльності); – інвестиційний (активи, котрі є грошовою формою кругообігу капіталу); – фінансовий (кошти, а також інші види матеріальних і нематеріальних активів, оцінені у вартісній формі, згенеровані під час здійснення фінансової діяльності)
---	---

Тому, виходячи з результатів дослідження, можна сказати, що визначення поняття «капітал» викликає значний інтерес вітчизняних та зарубіжних науковців. Проаналізувавши погляди науковців на трактування цієї дефініції, автор виявляє неоднозначність, складність та багатогранність поняття. Загалом, різні енциклопедії визначають «капітал» як добре відоме, але складне поняття. З іншого боку, всі наведені визначення доповнюють одне одного і дозволяють найбільш повно і зрозуміло трактувати термін «капітал».

1.2 Методичний підхід оцінювання ефективності формування та використання капіталу підприємства та шляхи її підвищення

У сучасних умовах роботи українських компаній, які характеризуються високою нестабільністю, керівникам потрібно зосередитися на прийнятті управлінських рішень, щоб покращити діяльність компанії та покращити фінансово-економічні показники. Капітал є основою для розвитку та успіху будь-якого бізнесу, оскільки він дозволяє створювати грошові потоки та створювати нову вартість. У результаті найкраща структура капіталу дозволяє максимізувати прибуток, рентабельність, фінансову стабільність і високі показники ліквідності та платоспроможності, тому керівництво компанії повинно забезпечити ефективне управління та своєчасне коригування структури капіталу.

Основною метою фінансового менеджменту компанії стала визнання високої ролі капіталу в економічному розвитку компанії та задоволенні інтересів держави, власників і працівників. Забезпечити ефективне

використання капіталу – одне з найважливіших завдань в управлінні компанією.

Управління капіталом – це система принципів і методів прийняття господарських рішень щодо оптимального формування капіталу з різних джерел та його ефективним використанням в господарській діяльності підприємства [32]. Основні цілі управління капіталом підприємства показано на рис. 1.3.

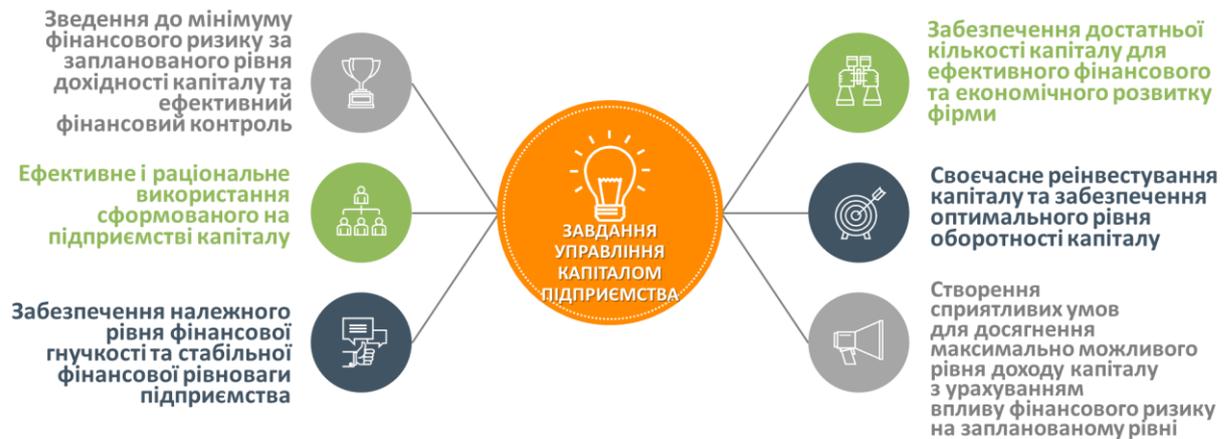

Рисунок 1.3 – Основні цілі управління капіталом підприємства

Джерело: складено на основі [33-34]

Управлінням капіталом підприємства супроводжується виконанням цілого ряду основних завдань (рис. 1.4). Крім того, завдання компанії з управління капіталом включають забезпечення достатньої фінансової гнучкості, оптимізацію обороту капіталу та забезпечення своєчасного реінвестування.

Управління капіталом варіюється залежно від організаційно-правової форми підприємства. Ці відмінності пов'язані зі специфікою формування ресурсів, ступенем відповідальності за фінансово-господарську діяльність, порядком розподілу прибутку і організацією взаємовідносин з бюджетом.

Ключовим аспектом є адміністрування структурою капіталу та пошук шляхів ефективного використання власного та залученого капіталу для досягнення фінансової стабільності підприємства. Проведення аналізу цих процесів в діяльності компанії дозволяє виявити та усунути недоліки у

управлінні капіталом, що в свою чергу дозволяє оцінити здатність підприємства до використання власних та залучених капітальних ресурсів, а також зменшити ризик фінансових труднощів. Управління структурою капіталу передбачає встановлення оптимального співвідношення між власними та залученими коштами з метою прискорення зростання доходу, збереження фінансової стабільності та покращення ефективності

Рисунок 1.4 – Основні завдання управління капіталом підприємства

Джерело: складено на основі [34, 35]

господарської діяльності. Підприємства, у тому числі й промислові, мають різновиди капіталу, як власного, так і залученого, у своїй капітальній структурі.

Управління власним капіталом є ключовим компонентом управління капіталом компанії. Це обґрунтує достатній масштаб відповідно до структури та потреб компанії та визначить найефективніший спосіб залучення капіталу (емісія додаткових акцій, реінвестування прибутку тощо) з урахуванням ринкових умов і потенційних ризиків. З точки зору ризику та прибутковості достатній капітал характеризує якість управління компанією. Дж.Д. Олена стверджує, що достатність капіталу може бути чітко визначена [6]. «Для

промисловості завжди залишатиметься незрозумілим питання достатності капіталу, можливо, єдиним показником достатності є чітке схвалення ринку». Іншими словами, доки ринок не проявить позитивної реакції, співвідношення активів до капіталу повинно зростати.

Управління власним капіталом виконує багато завдань, як показано на рис. 1.5.

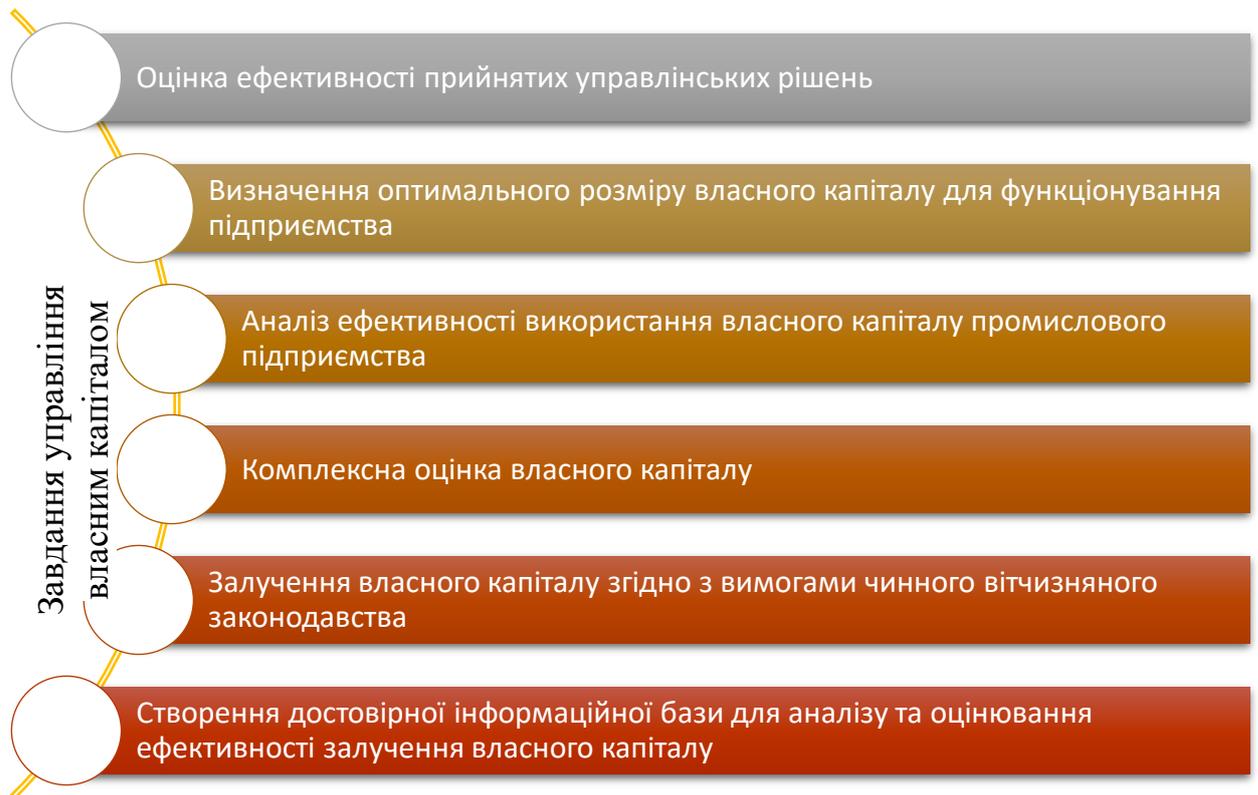

Рисунок 1.5 – Завдання управління власним капіталом

Джерело: складено на основі [9]

Для того, щоб промисловий бізнес процвітав і працював належним чином, важливо також забезпечити належне управління запозиченим капіталом. Розширення виробництва, стабілізація фінансового стану та приплив інвестицій можна досягти за допомогою використання позикового капіталу. Тим не менш, воно також може підривати фінансову автономію компанії, змушуючи її платити додаткові витрати та загрожувати втраті незалежності. Це управління вимагає виконання певних завдань (рис. 1.6).

Насправді управління структурою капіталу значно впливає на вільні грошові потоки компаній у промисловому секторі. Зміни в структурі капіталу прямо залежать від рішень керівників і менеджерів щодо формування капіталу підприємства та витрат, пов'язаних з ризиком банкрутства. Однією з основних цілей бізнесу є оптимізація структури власного та запозиченого капіталу, щоб забезпечити достатнє фінансування витрат і досягнення бажаного рівня прибутку [9].

Рисунок 1.6 – Завдання управління позиковим капіталом

Джерело: складено на основі [9]

Томі управління структурою капіталу значно впливає на вільний грошовий потік підприємств. Зміни в структурі капіталу безпосередньо залежать від рішень керівництва та менеджменту щодо витрат, пов'язаних із формуванням капіталу, і ризику банкрутства. Розробка найкращої структури власного та позикового капіталу є важливим для бізнесу, оскільки це дозволяє фінансувати достатні витрати та досягати бажаного рівня прибутку [9].

Дві основні функціональні підсистеми існують у кожному промисловому підприємстві: управління формуванням капіталу, яке

спрямоване на задоволення потреб у придбанні активів і ефективно використання капіталу; управління використанням капіталу, яке спрямоване на максимізацію прибутку для власників підприємства як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі.

Крім того, ці підсистеми можна віднести до створення ефективної системи управління власним капіталом як однієї з форм організації. Однак у сучасному динамічному ринку до основних проблем оптимального формування та використання власних коштів підприємств додалися інші, не менш важливі аспекти, зокрема:

точна оцінка ринкової вартості підприємства та ефективності його фінансових і господарських операцій;

правильне визначення пропорції власного капіталу в загальній структурі капіталу підприємства;

розроблення розумної ідеї збереження власного капіталу.

У сучасних умовах трансформації та глобалізації дотримання певних принципів оптимізації структури капіталу забезпечує ефективно управління капіталом промислових підприємств. Рисунок 1.7 містить ці принципи, котрі допомагають досягти головної мети управління капіталом — ефективної оптимізації управління капіталом у відповідних бізнес-єдиницях.

Рисунок 1.7 – Принципи управління капіталом промислових підприємств

Джерело: згруповано автором за даними джерела [35]

Аналіз ефективності використання капіталу організації (табл. 1.5) здійснюється за допомогою різних типів моделей, які дозволяють структурувати та описати взаємозв'язки між ключовими показниками. На нашу думку, дескриптивні моделі є найкращими для аналізу в поточних умовах.

Таблиця 1.5 – Організаційно-інформаційна модель аналізу ефективності використання власного та позикового капіталу підприємства

<i>1. Мета та завдання аналізу використання капіталу підприємства</i>	
1.1. Мета аналізу капіталу підприємства: пошук напрямів підвищення ефективності використання капіталу підприємства для забезпечення фінансової стійкості.	1.2. Завдання аналізу капіталу підприємства: - ознайомлення з процесом оптимізації структури капіталу та розробка алгоритму оптимізації; - визначення переваг та недоліків власних та позичених джерел формування капіталу підприємства; - встановлення можливих темпів розвитку з позиції забезпечення джерелами фінансування; - виявити доступні джерела фінансування, оцінити раціональні способи їх мобілізації; - спрогнозувати положення підприємства на ринку капіталів.
<i>2. Об'єкти і суб'єкти аналізу використання власного та позикового капіталу підприємства</i>	
2.1. Об'єкти: - власний капітал; - позиковий капітал; - джерела фінансування підприємства; - фінансовий результат; - дивідендна політика для АТ; - чинники, що впливають на формування і використання капіталу підприємства.	2.2. суб'єкти: - держава; - керівники підприємства; - трудовий колектив; - власники та акціонери; - інвестори.
<i>3. Система показників аналізу використання власного і позикового капіталу</i>	
3.1. Абсолютні показники, джерелом яких є облік: - власний капітал; - позиковий капітал; - фінансові результати; - абсолютні показники динаміки.	3.2. Відносні показники, які є наслідком аналітичної обробки облікової інформації: - відносні показники структури капіталу; - відносні показники динаміки капіталу; - відносні показники фінансової стійкості: коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансового ризику тощо; - відносні показники рентабельності, маневреності та ділової активності.
<i>4. Інформаційне забезпечення аналізу ефективності використання капіталу</i>	
4.1. Зовнішня інформація: - нормативно-правова; - довідкова.	4.2. Внутрішня інформація: - фінансова звітність; - облікові дані; - результати перевірок.
<i>5. Методи та прийоми обробки економічної інформації</i>	
- методи наукового узагальнення; - метод групування; - метод порівняння; - методи системності та комплексності;	- прийоми середніх і відносних величин; - економіко-математичні методи; - метод моделювання; - прогностичний метод.

<ul style="list-style-type: none"> - графічний метод; <i>б. Узагальнення та реалізація результатів аналізу ефективності використання капіталу підприємства</i> - систематизація результатів; - оцінка виявлених недоліків; - оцінка заходів щодо потенційного збільшення частки власного капіталу та забезпечення раціонального та ефективного використання капіталу підприємства; - прийняти рішення щодо ефективного управління капіталом. З метою забезпечення фінансової стійкості та незалежності підприємства; - довести рішення до виконавців.

Аналіз капіталу та оцінка фінансового стану підприємства залежить від дескриптивних або описових моделей. Такі моделі включають створення системи балансів, представлення фінансової звітності в різних аналітичних рамках, структурний і динамічний аналіз фінансової звітності, коефіцієнтний і факторний аналіз і аналітичні записки до фінансової звітності [36]. Всі ці моделі походять від даних фінансової звітності.

Структурний аналіз – це сукупність методів, що використовуються для дослідження структури. Він базується на представленні фінансової звітності у вигляді відносних величин, які характеризують структуру. Іншими словами, розраховується питома вага (відсоток) окремих показників у зведених даних про власний капітал і зобов'язання [37]. Динамічний аналіз дозволяє виявити тенденції зміни окремих статей капіталу та зобов'язань або груп статей капіталу та зобов'язань у фінансовій звітності.

Коефіцієнтний аналіз є типовим методом аналізу ефективності використання капіталу компанії, який використовується різними групами користувачів, включаючи менеджерів, аналітиків, акціонерів, інвесторів та кредиторів.

Підсистема економічної діагностики фінансового стану компанії використовується для визначення параметрів оптимальної структури капіталу та фінансової стійкості, а також факторів, які впливають на них. Згідно з рис. 1.8, дослідження О. Ярощука [38] використовує детальний підхід до аналізу формування капіталу та структури підприємств.

У сучасній літературі найчастіше виділяють наступні види діагностики:

- експрес-діагностика;
- діагностика банкрутства;

комплексна діагностика економічного стану [39].

Кожна компанія повинна постійно аналізувати поточну ситуацію. Одним із найефективніших способів аналізу цієї ситуації є експрес-діагностика, яка швидко оцінює фінансовий стан підприємства. Його метою є виявлення складних проблем фінансових ресурсів і корпоративного управління в цілому. Це необхідно для виявлення причин існуючих проблем і

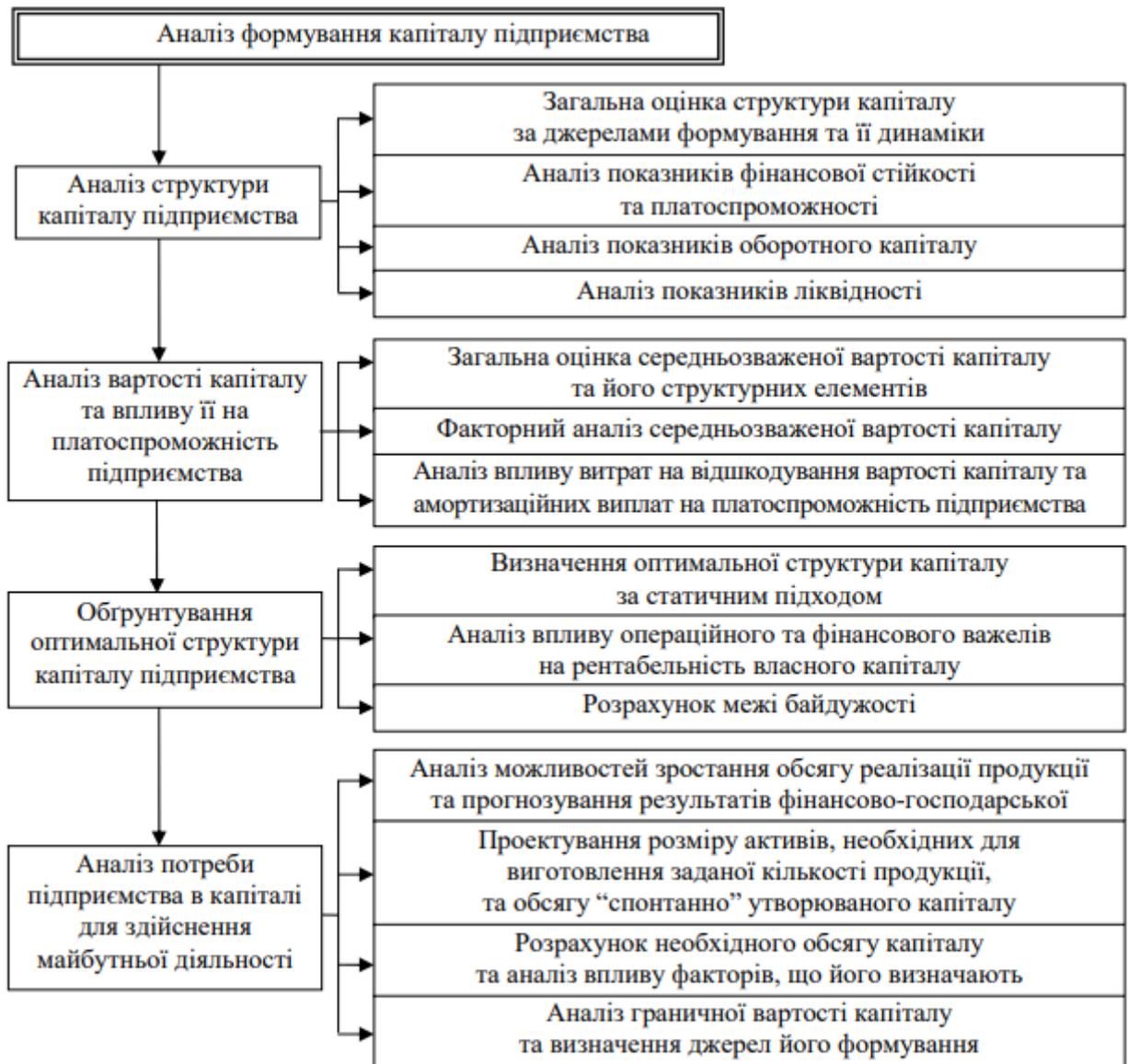

Рисунок 1.8 – Структурно-логічна схема аналізу формування капіталу підприємства

можливих рішень. Результати дослідження є попередніми, а висновки імовірнісні.

Попередня оцінка займає мінімум часу саме при експрес-діагностиці. Аналітичне дослідження окремих тем потім буде продовжуватися. В основному це аналіз поточних операцій компанії.

Експрес-діагностика – це формальна оцінка ризику банкрутства компанії, заснована на систематичному розрахунку відповідних коефіцієнтів і даних балансу, як передає Родіонова Н.В. Основними цілями є виявлення тенденцій у розвитку стану бізнесу, оцінка глибини банкрутства та аналіз фінансового обороту, який забезпечує діяльність [36].

Якщо є потрібна інформація, експрес-діагностика компанії не складна. З іншого боку, оскільки більшість підприємств в Україні не мають системи управлінського обліку, дані для швидкої діагностики необхідно отримати з бухгалтерської звітності. За витратами часу та праці цей метод є найкращим. Тим не менш, багато керівників вважають, що це єдиний реальний спосіб оцінити поточний стан компанії та визначити тенденції [40].

Процес експрес-діагностики включає аналіз платоспроможності, фінансовій стійкості, рентабельності і діловій активності, що не відрізняє її від фінансового аналізу.

Перевагою методів експрес-діагностики є те, що їхні результати дають чітку економічну інтерпретацію, що робить їх корисними для планування фінансів компанії. Для подальшого аналізу стану вашої компанії можна використовувати дані експрес-діагностики. Система, що визначає діагноз фінансового стану підприємства, складається з кількох коефіцієнтів, що відображають ділову активність підприємства. Таким чином, експрес-діагностика може бути використана для оцінки стану компанії за аналітичними показниками. Важливо пам'ятати, що експрес-діагностику необхідно проводити регулярно і що результати повинні бути враховані під час прийняття рішень управління. Це фундаментальний елемент фінансового менеджменту.

Друга група досліджень щодо діагностики банкрутства детально описана у відповідній літературі. Це є результатом складного переходу України до ринкової економіки, а також великої кількості підприємств, які знаходяться на межі банкрутства. Крім того, це було пов'язано з

впровадженням Закону про процедури банкрутства, який вимагав розробки методологічної основи для виявлення як потенційних, так і фактичних банкрутств. Звертаємо увагу, що крім встановлення факту банкрутства метою діагностики є також прогнозування критичних ситуацій. Згідно з досвідом інших країн, можна передбачити банкрутство за 1,5-2 роки до появи явних ознак банкрутства. Для визначення ймовірності банкрутства існує багато різних стратегій. Зокрема, використовуються тренд-аналіз розгалуженої системи критеріїв і показників, обмежений набір інтегральних показників, рейтингова оцінка відповідно до ринкових стандартів фінансової стійкості компанії та факторів, а також інтегральний аналіз, дискримінантні та регресійні моделі.

Усі ознаки банкрутства вказують на потенційні фінансові проблеми та ймовірність банкрутства в найближчому майбутньому. До них відносяться зниження виробничого потенціалу та постійна заборгованість кредиторів і дебіторів. Окрім цих показників, компаніям також слід звертати увагу на показники, які вказують на те, що їхнє фінансове становище може погіршитися; наприклад, збитки від основних ділових операцій та партнерів, незважаючи на те, що їх негативні значення не є критичними наразі.

На сьогоднішній день методи діагностики банкрутства в основному базуються на використанні показників, які відображають фінансовий стан і фінансові результати діяльності підприємства, а отже, його фінансову безпеку. Тому вирішення цієї проблеми полягає у зменшенні (або зменшенні) негативних факторів розвитку, як для компаній, які явно перебувають у кризовому стані та потребують впровадження антикризових заходів, так і для інших компаній на початковій стадії.

Діагностика загроз фінансовій безпеці включає виявлення та моніторинг факторів, які визначають стабільність фінансово-економічної ситуації в короткостроковій та середньостроковій перспективі, а також показників для оцінки рівня економічної безпеки та встановлення порогових значень. При оцінці порогів або бар'єрних значень показників економічної безпеки використовуються такі категорії, що характеризують стан бізнесу:

1. Високий рівень економічної безпеки характеризується оптимальним використанням потенціалу підприємства, коли відтворювальна здатність підприємства наближена до рекомендованого нормативу.

2. Дуже важливим є низький рівень економічної безпеки. Це пояснюється тим, що за межами цього рівня можна потрапити в економічно небезпечну зону, що характеризується дефіцитом ресурсів для фінансової та виробничої діяльності, неефективним використанням капіталу тощо.

Відповідно до цієї категорії існує два порогові виділення: критичний і нормальний. Вибір назв для характеристик стану економічних агентів схожий на класифікацію фінансової стійкості, яку використовують у фінансовому аналізі.

Вибір правильних індикаторів прояву загроз або систем моніторингу визначає ефективність оцінки економічної безпеки підприємства. Критичні показники є кількісними показниками, які визначають межі безпечних і небезпечних зон на різних ділянках компанії. Коли використовується система індексів для визначення рівня економічної безпеки, необхідно враховувати особливості галузі, до якої належить компанія. Крім того, необхідно встановити граничне значення індексу, враховуючи рівень розвитку економіки. Система оцінки показників повинна включати аналітичні та еталонні показники, щоб дати повну картину стану суб'єктів господарювання.

Інтегральний показник, або інтегральна оцінка, розрахована на основі часткових оціночних показників, має визначати фінансову безпеку як комплексне поняття.

Створюючи такий індикатор, слід враховувати багато факторів. По-перше, міркування, які визначають рівень комплексної оцінки, повинні включати міркування, які описують різні аспекти фінансового стану компанії та дозволяють оцінювати її фінансові результати з різних точок зору. Крім того, необхідно подумати про кількісну оцінку приватних показників і їх взаємозв'язки. Коли ми розглядаємо індикатори окремо, ми не можемо точно визначити їхні порогові значення. При виборі показника також важливо передбачити, чи можна розрахувати його прогнозоване значення та оцінити

достовірність прогнозу на рівні показника в залежності від часу, який відрізняється від часу, який відрізняється від того, що відбувається в певному проміжку часу. Крім того, методика, яка базується на даних бухгалтерського обліку, повинна бути достатньо простою для визначення комплексних показників, які показують фінансовий рівень економічної безпеки компанії.

Для оцінки фінансових результатів і фінансового стану діяльності компанії відповідно до цих напрямків необхідно використовувати чотирнадцять показників. Наприклад, під час аналізу ліквідності вам потрібно враховувати абсолютну ліквідність, швидко ліквідність і поточну ліквідність, а також чисті поточні активи, тобто власні поточні активи підприємства. При аналізі фінансової та ринкової стабільності ми враховуємо коефіцієнт автономії (фінансова незалежність), коефіцієнт фінансування (співвідношення позикових коштів до власних коштів), коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом (оборотний капітал) і коефіцієнт пропозиції власного капіталу. Коефіцієнт маневреності коштів, які швидко рухаються. Водночас діапазон таких показників зазвичай значно розширюється в роботах, присвячених аналізу конкретної теми. Тим не менш, важливо враховувати зв'язок цих показників, особливо коли встановлюються порогові значення.

Багато авторів [41-43] запропонували таку систему показників для оцінки фінансового рівня економічної безпеки підприємств і порогових значень на основі дослідження взаємозв'язків, котрі використовуються як критерії ефективності формування та використання капіталу підприємства (табл. 1.6).

Основною метою комплексного аналізу є оцінка майнового і фінансово-економічного стану підприємства, ідентифікація внутрішніх процесів і проблем, вироблення на їх основі прогнозів розвитку і складання рекомендацій по їх коректуванню. Це необхідно для ухвалення різних управлінських рішень, у тому числі в області розвитку, виходу з кризи, покупки-продажу бізнесу або пакету акцій, залучення інвестицій (позикових засобів) і т.п.

Комплексний аналіз необхідний власникам підприємств для обґрунтування стратегічних рішень, менеджерам для обґрунтування оперативних рішень, антикризовим або арбітражним керівником для обґрунтування антикризових заходів (процедур фінансового оздоровлення/банкрутства), кредиторам для обґрунтування рішень про надання і величину кредиту, інвесторам для підготовки інвестиційних рішень, представникам державних органів для дотримання державних інтересів і т.д.

Проведення аналізу пов'язане з паралельним вивченням управлінської структури, матеріально-технічної бази і технологічного комплексу підприємства. При цьому проводиться аналіз корпоративної структури і

Таблиця 1.6 – Показники оцінки фінансового рівня економічної безпеки підприємства

Показники	Позначення	Опис показника і розрахункова формула	Порогове значення	
			Критичне	норм.
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{ал}$	Відношення грошових коштів і їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань	0,2	0,5
2. Коефіцієнт швидкої (критичній) ліквідності	$K_{кл}$	Відношення грошових коштів і їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій і дебіторської заборгованості до поточних зобов'язань	0,6	1,0
3. Коефіцієнт покриття	$K_{п}$	Співвідношення поточних активів (оборотних коштів) і поточних пасивів	1,0	2,0
4. Коефіцієнт автономії (фінансовій незалежності)	$K_{а}$	Відношення власного капіталу до загальної суми капіталу	0,5	0,7
5. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{м}$	Відношення чистого оборотного капіталу до власного капіталу (показує, яка частина власного капіталу вкладена в оборотні кошти)	0	0,5-0,6
6. Коефіцієнт покриття інвестицій	$K_{пі}$	Відношення власного капіталу і довгострокових зобов'язань до загальної суми капіталу	0,75	0,9
7. Коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів	$K_{мз}$	Відношення власних оборотних коштів до величини матеріально-виробничих запасів	0,5	0,8
8. Коефіцієнт оборотності активів	$K_{об}^a$	Відношення чистої виручки від реалізації до середньої величини активів підприємства	0,5	0,95–1,15
9. Фондовіддача	$K_{мз}$	Відношення чистої виручки від реалізації до середньої величини основних засобів підприємства	1,0	1,37
10. Коефіцієнт	$K_{об}^3$	Відношення собівартості реалізованої	3,0	6,5

Показники	Позначення	Опис показника і розрахункова формула	Порогове значення	
			Критичне	норм.
оборотності матеріальних запасів		продукції до середньої вартості матеріальних запасів		
11. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Ккзоб.	Відношення витрат на умовах відстрочення платежу до середньої величини кредиторської заборгованості	2,5	5,2
12. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Кдебоб	Відношення чистої виручки від реалізації до середньої величини дебіторської заборгованості	4,9	10,3
13. Коефіцієнт рентабельності активів	Рак	Відношення чистої виручки від реалізації до середньої величини вартості активів	0,047	0,1+b+ +0,15b
14. Коефіцієнт рентабельності продукції (діяльності)	Рпр	Відношення чистого прибутку до чистої виручки від реалізації	0,056	0,15+b+ +0,15b
			де <i>b</i> – індекс інфляції	

політики підприємства (групи підприємств), його організаційно-правової структури, системи якості, а також враховується економічна і соціально-політична обстановка в регіоні, галузі, адміністративному суб'єкті.

1.3. Класифікація та зміст процедур в системі управління капіталом

З'ясування сутності та основних елементів корпоративного капіталу підкреслює важливість і складність управління ним, щоб забезпечити ефективний розвиток, успішність і конкурентоспроможність підприємств.

Капітал підприємства, як основне джерело отримання максимального прибутку, рентабельності та фінансової стабільності на даному етапі розвитку суспільства, і як засіб підвищення конкурентних переваг підприємств, потребує ефективного управління. Система принципів і методів управління капіталом стосується розробки та реалізації управлінських рішень щодо оптимального формування та ефективного використання капіталу з різних джерел у всіх сферах господарської діяльності компанії [44, с. 95].. Процес, за допомогою якого компанія або суб'єкт управління впливає на об'єкт управління (капітал) з метою оптимізації використання капіталу в бізнесі, також називається управлінням капіталом. Основна мета управління капіталом полягає в тому, щоб збільшити ринкову вартість компанії,

одночасно зберігаючи прибуток як для поточних, так і для майбутніх власників [45, с. 20].

Враховуючи важливість управління капіталом для прибутковості та зростання вартості компанії, дивно, що йому рідко приділяють достатньо уваги.

Наявність достатнього капіталу для задоволення потреб є важливою частиною успішного розвитку вітчизняного бізнесу. Фінансова стійкість, платоспроможність і прибутковість підприємства залежать від найкращої структури капіталу. Умови роботи українських компаній змінилися через ринкові зміни в економіці України, особливо щодо формування та використання фінансових ресурсів. Під час складання річного бюджету багато фінансових менеджерів зосереджуються на управлінні капіталом і в першу чергу стурбовані фінансуванням конкретних проектів, а не впровадженням стратегій управління капіталом. [46, с. 39].

Управління капіталом підприємства – це тривалий процес, який вимагає постійної уваги та інтегрованого підходу. Загалом система управління капіталом компанії складається з двох основних підсистем: управління формуванням капіталу та управління використанням капіталу (див. рис. 1.3). Ці підсистеми тісно пов'язані між собою та підпорядковані одній політиці управління капіталом суб'єкта господарювання.

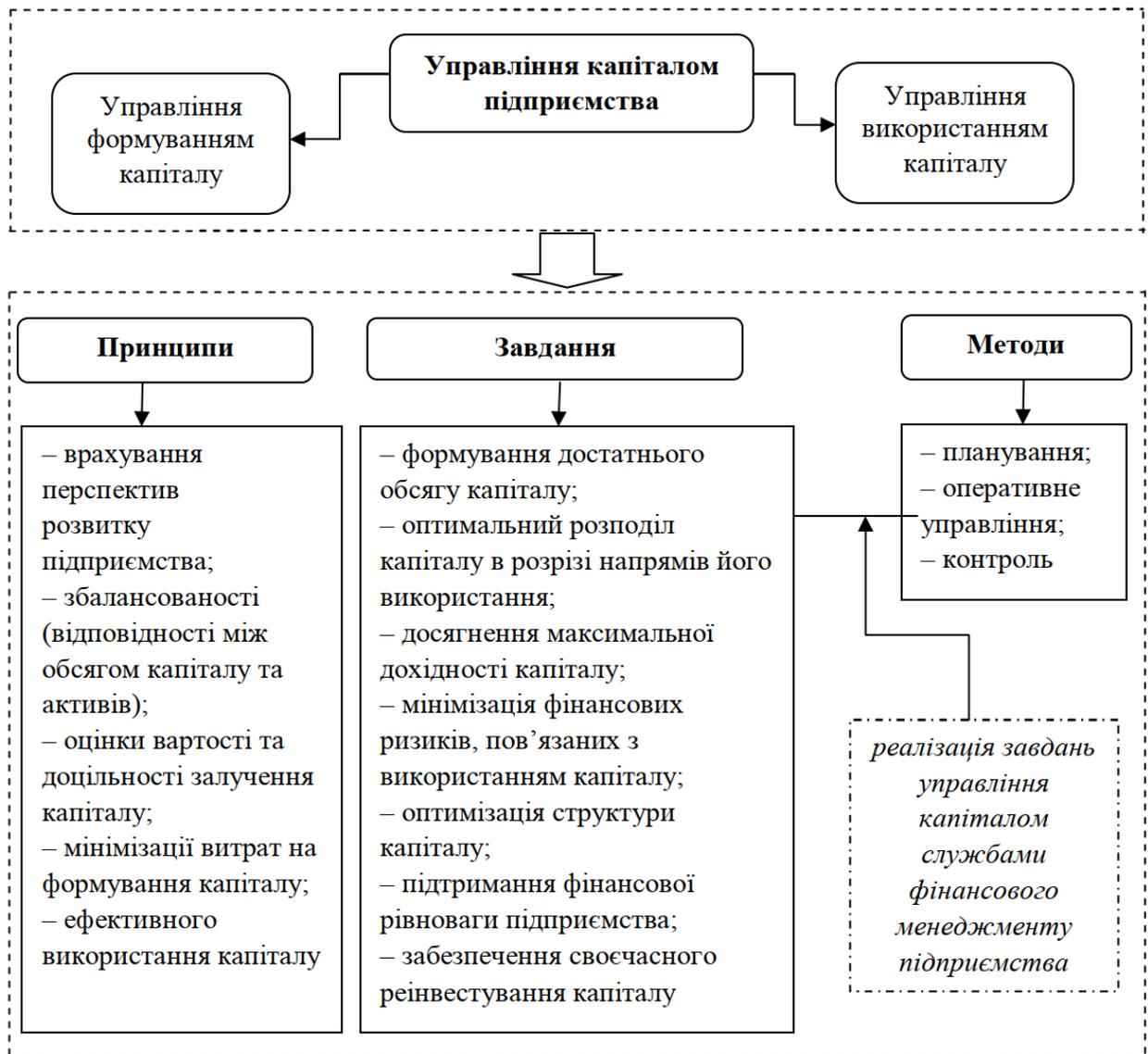

Рисунок 1.9 – Загальна схема управління капіталом підприємства

Управління капіталом підприємства здійснюється в межах чинного правового поля з урахуванням певних загальних принципів і має на меті виконання низки стратегічних і тактичних завдань через діяльність з управління корпоративними фінансами. Узагальнений перелік цих завдань наведено на рис. 1.9. Фактичний перелік таких завдань формується індивідуально протягом певного періоду часу, виходячи з програми розвитку та пріоритетів кожної компанії, а також необхідності вирішення конкретних проблем. У більшості випадків такі завдання визначають певні значення показників, яких необхідно досягти. Іншими словами, ефективність роботи служби фінансового менеджменту в управлінні капіталом компанії може бути оцінена на основі виконання поставлених керівництвом завдань.

Таким чином, в процесі управління капіталом підприємства постійно виконується ряд завдань, які впливають на рівень ефективності та прибутковості господарської діяльності підприємства.

Процес досягнення цілей у сфері управління капіталом включає кілька ключових завдань: накопичення значної суми капіталу для підтримки економічного зростання підприємства, ефективний розподіл згенерованого капіталу між різними видами діяльності та сферами, максимізація прибутку на капітал при управлінні фінансовими ризиками, мінімізація ризик, пов'язаний з використанням капіталу при збереженні очікуваної прибутковості, підтримання фінансової стабільності протягом усього розвитку підприємства, встановлення надійного фінансового контролю з боку засновників, забезпечення належної фінансової гнучкості, оптимізація обороту капіталу та своєчасне реінвестування капіталу [47].

Погоджуємось з думкою авторів Згадової В.С., Кулаковської Т.А., Рашевського А.В., що управління капіталом компанії має базуватися на таких принципах [48]:

- підтримка балансу між кількістю створених активів і кількістю залученого капіталу компанії;

- оцінка вартості, а також зручність залучення капіталу;

- зменшення витрат, пов'язаних з формуванням необхідного капіталу.;

- зростання ефективності використання капіталу у фінансово-господарській діяльності компанії.

Крім того система управління корпоративним капіталом також повинна бути включена в загальну систему управління компанією. Управлінські рішення будуть складними. Досягнуто високого рівня активності в управлінні. Розглянуто різні стратегії управління. Увага була приділена стратегічним цілям розвитку компанії [49].

Під результативністю управління капіталом підприємства можна розуміти ступінь досягнення поставлених цілей щодо капіталу підприємства. Аналізуючи цільову модель управління капіталом підприємства, можна говорити про її поступовий розвиток та значне ускладнення (табл. 1.7) [50].

Таблиця 1.7 – Цільові моделі управління капіталом підприємства

Назва моделі	Призначення моделі
Забезпечення фінансової рівноваги	Передбачає довготривалий безкризовий розвиток та поступове розширення обсягів господарської діяльності
Забезпечення фінансової стійкості	Передбачає забезпечення збалансованості ліквідності, платоспроможності кредитоспроможності, результативності формування та використання фінансових ресурсів
Максимізація прибутку та прибутковості капіталу	Передбачає, що критерієм прийняття управлінських рішень у сфері капіталоутворення виступає максимізація різних видів прибутку та прибутковості капіталу (або його видів)
Забезпечення економічною зростання	Передбачає забезпечення збалансованості зростання активів, обсягів продажу продукції, фінансових результатів
Забезпечення фінансової безпеки	Передбачає забезпечення нормального рівня фінансового стану; достатнього обсягу фінансових ресурсів для реалізації місії та стратегічних цілей розвитку підприємства; фінансових інтересів стейкхолдерів
Максимізація вартості підприємства	Управлінський вплив на капітал, пов'язаний із забезпеченням різних видів вартості підприємства

Цільова модель, що базується на вартісних критеріях, характеризується найбільш загальним змістом.

Одним з критеріїв оцінки управлінських рішень щодо капіталізації підприємства є вид вартості його капіталу: акціонерна, ринкова, стейкхолдерська, фундаментальна [51]:

акціонерна вартість. Передбачає збільшення реального багатства власників (акціонерів), яке вони мажуть отримати у грошовій формі за умови продажу своєї власності. Основною перевагою є фокусування на продуктивності праці, більш ретельному виборі напрямів інвестування та раціональних способів використання фінансових ресурсів;

ринкова вартість. Це грошова сума, яка формується лише в процесі трансакції на ринку підприємств за результатами попиту та пропонування;

стейкхолдерська вартість. Вартість формується потоками вигід від взаємодії як з фінансовими, так і стратегічними нефінансовими стейкхолдерами, які є носіями соціального та інтелектуального капіталів. Основною перевагою є фокусування на усіх видах капіталу, що формують вартість;

фундаментальна вартість. Це грошове вимірювання цінності підприємства, що характеризує його як виробника економічних благ, і як об'єкт інвестиційного інтересу учасників ринкового процесу.

Капіталізація підприємств визначається сукупністю її функцій [1, 13]. Вахович І.М. визначає такі основні функції капіталізації: трансформаційна, накопичувальна, відтворювальна, інвестиційна, стимулююча, стратегічна, інформаційна, прогнозна та розподільча. У таблиці 1.8 систематизовано основні проблеми капіталізації підприємств за видами її функцій.

Таблиця 1.8 – Проблеми управління капіталізацією підприємства за видами її функцій

Функції капіталізації	Проблеми управління капіталізацією
Відтворювальна	Високий рівень ухилення від сплати податків та значний рівень тіньової економіки
Розподільча	Скорочення чисельності підприємницьких структур
Інформаційна	Неналежна фінансова грамотність керівництва і менеджменту підприємств Відсутність достовірної і повної інформації щодо рівня капіталізації основних суб'єктів господарювання
Накопичувальна	Високі інфляційні ризики Високі ризики накопичення капіталу і його використання у реальному секторі економіки Низький рівень захисту прав власності.
Трансформаційна	Недостатній рівень використання потенціалу акціонерних товариств, низький рівень використання фондових бірж і загалом неналежний рівень організації ринку цінних паперів
Інвестиційна	Низька інвестиційна активність підприємств Недовіра з боку іноземних інвесторів до вітчизняного законодавства
Стимулююча	Відсутність дієвих стимулів у підприємств через високі ризики та існування безлічі перешкод у процесі їх розвитку Відсутність належного державного стимулювання розвитку підприємництва
Стратегічна	Ймовірність похибок через нестабільність економічної ситуації
Прогнозна	Ймовірність похибок через нестабільність економічної ситуації

Вищезазначені проблеми капіталізації перешкоджають використанню та розвитку підприємницького потенціалу українських підприємств. Низька капіталізація обмежує ринкову позицію компанії, зменшує інвестиційні потоки та знижує конкурентоспроможність.

Розроблення сучасних інструментів є необхідною для управління капіталом підприємства. Механізм управління капіталом складається з багатьох основних компонентів, які впливають на процес розробки та реалізації управлінських рішень щодо формування та використання оборотних коштів [52, с. 12]. Таблиця 1.9 містить основні компоненти механізму управління капіталом компанії.

Ефективний механізм управління капіталом сприяє швидкому розвитку підприємства та збільшенню ринкової вартості завдяки ефективному виконанню функцій управління [53].

Зважаючи на сучасне розуміння сенсу терміну «механізм» як пристрою, що визначає порядок будь-якого виду діяльності, необхідно відзначити, що механізм управління капіталом повинен являти собою вплив на сукупність взаємодіючих процесів підготовки перманентного прибуткового переходу коштів у капітал, розроблення та реалізації управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію складу та структури капіталу підприємства. Функціонування механізму управління капіталом будь-якого підприємства не може носити спонтанний і випадковий характер. Як правило, функціонування системи управління оборотним капіталом має ґрунтуватися на трьох наступних елементах:

- на державному нормативно-правовому регулюванні;
- на ринковому механізмі регулювання фінансово-економічної діяльності підприємства;

Таблиця 1.9 – Механізм управління капіталом підприємства

I. Система регулювання фінансової діяльності підприємства
<p>– державне нормативно-правове регулювання у сфері використання капіталу: податкове регулювання використання капіталу в операційному та інвестиційному процесах, норм і методів амортизації основних засобів та нематеріальних активів, порядку формування інформаційної бази управління капіталом;</p> <p>– ринковий механізм регулювання фінансової діяльності підприємства формується насамперед у сфері ринку капіталу в розрізі видів і сегментів: попит і пропозиція на такому ринку формують рівень цін і котирувань у окремих видах і формах капіталу та визначають ефективність використання окремих інструментів, середню норму прибутковості й середньо-ринковий рівень ризику;</p> <p>– внутрішній механізм регулювання окремих аспектів фінансової діяльності підприємства: формується в межах підприємства, регламентуючи оперативні управлінські рішення з питань використання капіталу – частина таких аспектів регулюється вимогами статуту підприємства, окремі аспекти регулюються розробленими на підприємстві фінансовою стратегією і фінансовою політикою за напрямками управління капіталом</p>
II. Система зовнішньої підтримки фінансової діяльності підприємства
– державне та інші зовнішні форми фінансування підприємства: з державної

бюджетної системи, позабюджетних (цільових) фондів, а також різних інших недержавних фондів сприяння розвитку бізнесу); кредитування підприємства; лізинг (оренда); страхування; інші форми зовнішньої підтримки фінансової діяльності підприємства
III. Система фінансових важелів
– основні чинники в процесі прийняття й реалізації управлінських рішень для формування і використання капіталу підприємства: ціна, відсоток, прибуток, чистий грошовий потік, дивіденди, пені, штрафи, неустойки та інші економічні важелі.
IV. Система фінансових методів
– основні способи і прийоми, за допомогою яких здійснюють обґрунтування та контроль управлінських рішень стосовно управління капіталу: метод техніко-економічних розрахунків, балансовий метод, економіко-статистичні методи, економіко-математичні методи, експертні методи (методи експертних оцінок), методи дисконтування та нарощування вартості, методи диверсифікації, методи хеджування та ін.
V. Система фінансових інструментів
– контрактні зобов'язання, що забезпечують механізм реалізації окремих управлінських рішень підприємства для формування та використання капіталу й фіксують його фінансові відносини з іншими економічними суб'єктами: платіжні інструменти (платіжні доручення, чеки, акредитиви тощо), кредитні інструменти (договори про кредитування, векселі тощо), депозитні інструменти (депозитні договори, депозитні сертифікати тощо), інструменти інвестування (акції, інвестиційні сертифікати тощо), інструменти страхування (страховий договір, страховий поліс), інші види.

на внутрішньому механізмі регулювання господарської діяльності підприємства і на системі конкретних методів і прийомів управління фінансово-економічною діяльністю підприємства (рис. 1.10).

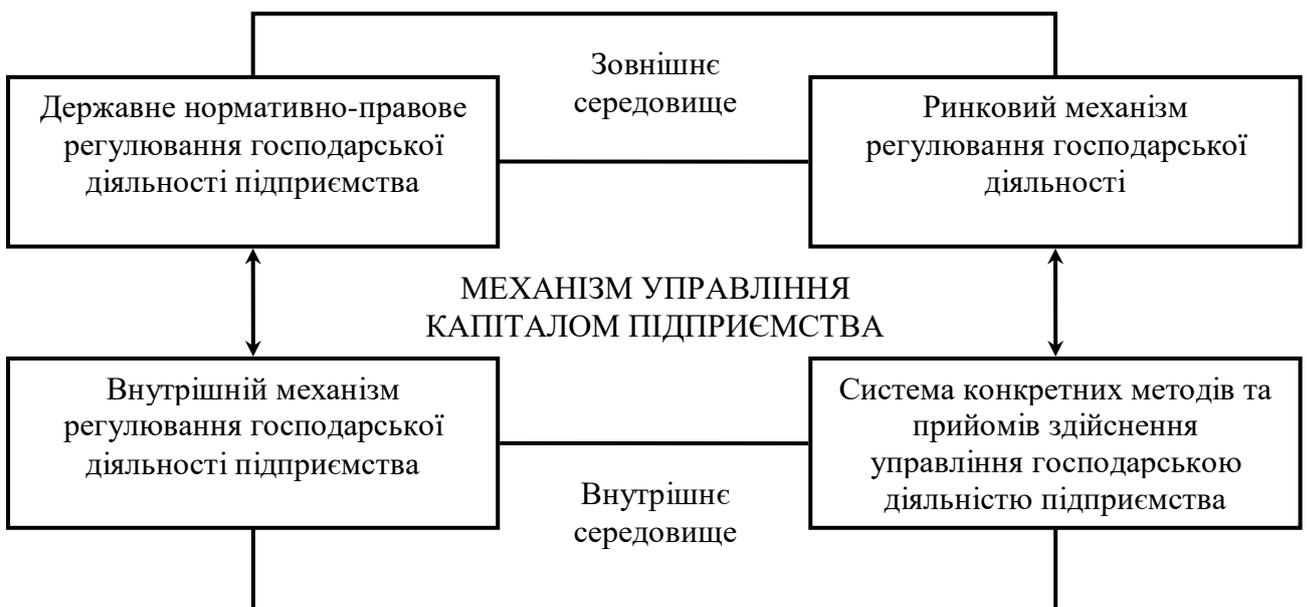

Рисунок 1.10 – Внутрішнє та зовнішнє середовище управління капіталом на підприємстві

Ефективний механізм управління капіталом підприємства повинен повною мірою дозволяти здійснювати облік, контроль, планування і аналіз стану, складу і структури капіталу підприємства. Тобто ефективний механізм управління капіталом повинен створювати передумови для реалізації основних функцій управління.

В процесі функціонування механізму управління оборотним капіталом підприємства постійно виникають економічні відносини між різними учасниками економічних процесів, пов'язаних з виробничою, збутовою і фінансовою діяльністю підприємства.

Враховуючи, що корпоративні фінанси – це економічні відносини, що виникають у зв'язку зі створенням, розподілом, використанням і рухом фондів, необхідно визнати, що механізми управління корпоративним капіталом можна розділити на фінансовий менеджмент і виробничий менеджмент.

Таким чином, неважко зробити висновок, що механізм управління капіталом є по суті найважливішим елементом господарського механізму, системою економічних важелів, яка проявляється в організації, плануванні та стимулюванні використання капіталу. Структура механізму управління капіталом, як і структура господарського механізму в цілому, включає вісім взаємопов'язаних елементів фінансові, маркетингові, економіко-математичні методи; фінансові та ринкові важелі; правове, нормативне та інформаційне забезпечення; маркетингові методи; методи управління виробничими процесами, збутом і зберіганням виробленої продукції. Більш детально методи механізму управління капіталом підприємств можна класифікувати наступним чином (рис. 1.11).

Ефективні механізми управління капіталом повинні створювати умови для реалізації ключових процедур, які стали майже рутинними в управлінні оборотним капіталом підприємств.

З метою поглиблення аналізу пропонується систематизувати наведений вище кластер та представити його у вигляді графіка (рис. 1.12).

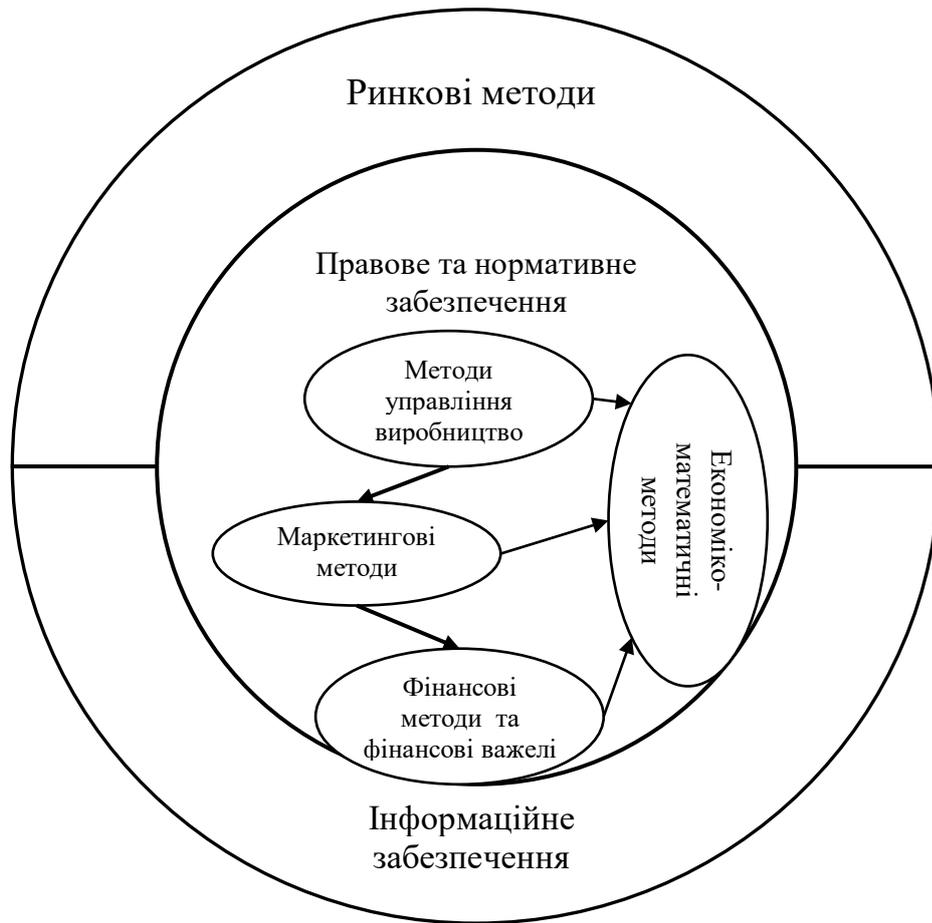

Рисунок 1.12 – Систематизація методів і важелів управління капіталом підприємства

Рисунок 1.11 – Сукупність методів і важелів управління капіталом підприємства

У процесі управління капіталом, можна виділити три основні процедури:

- бухгалтерсько-аналітичну процедуру;
- організаційну процедуру;
- виконуючу процедуру.

Завдання створення на підприємстві ефективного механізму управління капіталом може бути успішно вирішена тільки при ясному розумінні змісту і структури кожної процедури. У кожній процедурі можна виділити три складові: концептуальну, методичні і структурну.

Між складовими процедури існують певні зв'язки. Так, концептуальна складова має свою структуру. Також і методична складова, яка містить способи вчинення дій, висловлює ці способи за допомогою основних понять (концептуальна складова) і структури підприємства (структурна складова) і має свою структуру.

Концептуальна, структурна і методична складові бухгалтерської процедури досить повно представлені в нормативних документах і в навчальній літературі.

Визначення процесу управління взагалі як діяльності, «спрямованої на досягнення цілей організації, розглядається не як одноразова дія, а як серія безперервних взаємопов'язаних дій». У зв'язку з цим і процес управління капіталом розглядається як потік безперервних взаємопов'язаних, задалегідь проаналізованих, науково обґрунтованих і організованих управлінських рішень. Масовість подій в кожному циклі управління є характерною особливістю не тільки всього процесу управління підприємством взагалі, але і процесу управління оборотним капіталом зокрема. В силу масовості і різноманітності подій, що відбуваються в рамках кожної процедури, поняття тривалості циклу управління стає перманентним і швидше слід говорити про потік подій якими слід управляти в рамках конкретного підприємства (рис. 1.8).

Завдання організації ефективного управління капіталом на підприємстві може бути успішно вирішена лише в тому випадку, якщо фінансовою адміністрацією спільно з топ-менеджером буде досягнуто не

тільки ясне розуміння структури кожної процедури, але і їх зміст. При цьому необхідно

Рисунок 1.8 – Процедурна схема управління капіталом

зазначити, що зміст бухгалтерської процедури досить «жорстко» регламентується вимогами нормативних документів. А зміст аналітичної та організаційної процедур, які є найважливішою частиною процесу управління оборотним капіталом до теперішнього часу в повній мірі не визначено.

Це пов'язано, перш за все, з тим, що при виконанні аналітичної процедури, як правило, фінансова дирекція промислових підприємств зазнає труднощів при отриманні інформації, по якій можна судити про склад, структуру і динаміку активів і пасивів взагалі, і оборотного капіталу зокрема. Така інформація може бути отримана лише після складання бухгалтерської квартальної або річної звітності. З урахуванням же ретроспективного характеру самої бухгалтерської звітності (вона відображає минуле, історію стану активів і пасивів організації) інформацію про склад, структуру і динаміку капіталу, отриману з даних бухгалтерської звітності, як правило, важко, а часом і неможливо використовувати в організації управління капіталом підприємства. Крім того, здійснюючи аналітичну процедуру,

фінансова дирекція, як правило, має можливість розрахувати цілий ряд показників, що характеризують склад, структуру і оборотність капіталу, але не має можливості визначити бажані, оптимальні для підприємства параметри стану і структури капіталу. Як наслідок, фінансова дирекція не має можливості в процесі управління капіталом якісно реалізувати таку основну функцію управління, як планування структури і обсягу оборотного капіталу підприємства. Це пов'язано з тим, що на підприємстві, як правило, відсутні кількісно певні критерії складу і структури капіталу. Саме тому процес управління капіталом на багатьох українських підприємствах, відбувається спонтанно, виходячи з досвіду, знань та інтуїції керівника підприємства і його фінансового директора. Для максимізації якості виконання кожної з процедур пропонується їх об'єднати, і як зазначалося раніше привласнити назву бухгалтерсько-аналітична процедура.

Звичайно, планування доходів і витрат організації, планування розміру і структури активів підприємства і його фінансових зобов'язань відбувається з тим або іншим ступенем успішності в кожній організації. Але, як показав аналіз стану планової роботи взагалі, і аналіз процесу планування складу та структури капіталу зокрема, процесу планової роботи притаманний цілий ряд істотних недоліків, до яких можна віднести:

1. Розтягнутість процесу планування за часом, що не дає можливість прийняття оперативних управлінських рішень.
2. Планові дані значно відрізняються від фактичних.
3. При плануванні переважає витратний механізм ціноутворення.
4. Економічне планування, як правило, не доводиться до фінансового планування, що не дає можливості визначити потребу у фінансових ресурсах.
5. При існуючій системі планування неможливо проводити сценарний аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах, що змінюються дійсності.
6. На багатьох підприємствах ведеться подвійна бухгалтерія, що ще більше ускладнює управління оборотним капіталом.

Всі ці суттєві недоліки в організації господарської діяльності підприємства, характерні для сучасної економічної системи, що склалася на українських промислових підприємствах, на нашу думку, можуть бути

усунені шляхом впровадження в практику роботи українських підприємств ефективних механізмів управління капіталом, активами, зобов'язаннями та фінансовими результатами.

Висновки до розділу 1.

Аналітичний аналіз сутності та теоретичних основ управління капіталом підприємства призвів до наступних висновків:

1. По-перше, капітал підприємства складається з усіх фінансових, матеріальних і нематеріальних активів, які були зібрані з різних джерел з метою отримання доходу та/або максимізації ринкової вартості активів, які використовуються для операцій і інвестицій. Це визначення демонструє економічну природу категорії «капітал підприємства» та його значення як основного фактора виробництва, фінансового ресурсу та важливого показника ринкової вартості.

2. Управління капіталом компанії є важливим для максимізації прибутку, прибутковості та фінансової стабільності. Ключовим аспектом є управління структурою капіталу та пошук шляхів ефективного використання власного та залученого капіталу для досягнення фінансової стабільності підприємства. Проведення аналізу цих процесів в діяльності компанії дозволяє виявити та усунути недоліки у управлінні капіталом, що в свою чергу дозволяє оцінити здатність підприємства до використання власних та залучених капітальних ресурсів, а також зменшити ризик фінансових труднощів. Управління структурою капіталу передбачає встановлення оптимального співвідношення між власними та залученими коштами з метою прискорення зростання доходу, збереження фінансової стабільності та покращення ефективності

3. Для ефективного управління капіталом необхідно дотримуватися принципів інтеграції в загальну систему управління компанією, комплексності управлінських рішень, підвищення динаміки управління, різноманітності методів прийняття рішень щодо індивідуальних цілей управління та стратегічної спрямованість на досягнення цілей розвитку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО СТАНУ ТОВ «ЕКСПЕРТ-МОНТАЖ»

2.1. Аналіз суб'єкта та об'єкта системи управління ТОВ «Експерт-монтаж»

Дана кваліфікаційна робота виконана на базі є товариство з обмеженою відповідальністю «Експерт-Монтаж». Дане товариство проводить свою діяльність на території України у будівельній сфері. Зареєстроване ТОВ «Експерт-Монтаж» за юридичною адресою Україна, 36020, Полтавська обл., місто Полтава, вул. Соборності, будинок 22, квартира 8. Розпочало свою діяльність ТОВ «Експерт-Монтаж» у 2014 р. й продовжує успішний розвиток і понині. Згідно КВЕД основним видом діяльності об'єкту дослідження є будівництво трубопроводів. Кінцевими бенефіціарами є Темник Вадим Іванович та Черневецький Сергій Валентинович. Останній на ТОВ «Експерт-Монтаж» виконує й функції виконавчого директора. Кожен із засновників товариства має 50 % частки у статутному капіталі товариства.

Функціонує ТОВ «Експерт-Монтаж» на основі Статуту, який є його внутрішнім головним документом. Окрім того товариство вибудовує свою діяльність з урахуванням вимог чинного законодавства, яке включає Конституцію України, кодекси України, Закони України «Про господарські товариства», «Про економічну конкуренцію» та інші чинні нормативно-правові акти. ТОВ «Експерт-Монтаж» є соціально відповідальним підприємством та неухильно дотримується стандартів чинного законодавства. Як результат з часу свого функціонування з боку державних контролюючих органів жодного разу не було претензій щодо діяльності ТОВ «Експерт-Монтаж».

ТОВ «Експерт-Монтаж» є самостійним діючим підприємством, має власний баланс, печатку та самостійно визначає напрямки своєї діяльності.

Таблиця 2.1 – Основні відомості про ТОВ «Експерт-Монтаж»

№	Найменування статті	Характеристика
1	Повна назва підприємства	Товариство з обмеженою відповідальністю «Експерт-Монтаж»
2	Скорочена назва підприємства	ТОВ «Експерт-Монтаж»
3	Адреса	36020, Полтавська обл., місто Полтава, вулиця Соборності, будинок 22, квартира 8
4	Код ЄДРПОУ	39080193
5	Реєстраційний номер	15881020000013777
6	Дата реєстрації	04.02.2014
7	Директор	Черневецький Сергій Валентинович
8	Засновники	Черневецький Сергій Валентинович Темник Вадим Іванович
9	Основний вид діяльності	42.21 Будівництво трубопроводів
10	Допоміжні види діяльності	46.90 Неспеціалізована оптова торгівля 42.22 Будівництво споруд електропостачання та телекомунікацій 43.29 Інші будівельно-монтажні роботи 43.33 Покриття підлоги й облицювання стін 77.32 Надання в оренду будівельних машин і устаткування
11	Дані про взяття на облік	
	Органи статистики:	ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ Дата: 05.02.2014 Ідентифікаційний код: 37507880
	Реєстр платників податків	Головне управління ДПС у Полтавській області, державна податкова інспекція у м.Полтаві Дата: 05.02.2014 Ідентифікаційний код: 44057192
	Реєстр платників єдиного внеску	Головне управління ДПС у Полтавській області, державна податкова інспекція у м.Полтаві Дата: 05.02.2014 Ідентифікаційний код: 44057192

Функціонує ТОВ «Експерт-Монтаж» на основі принципу самофінансування та окупності. Спеціалізується досліджуване товариство на будівництві трубопроводів та інженерних споруд, а також проведення їх ремонту, модернізації, перевірки й виконання пуско-налагоджувальних процедур.

Місія діяльності ТОВ «Експерт-Монтаж» полягає у сприянні розвитку будівельної сфери шляхом надання професійних послуг по будівництві трубопроводів та інженерних споруд й задоволення на цій основі потреб клієнтів, а також приросту вартості товариства.

Відповідно до поставленої місії ТОВ «Експерт-Монтаж» ставить перед собою досягнення наступних цілей на наступні 3 роки:

- оновлення матеріально-технічної бази товариства; збільшення частки ринку у Полтавській області; проведення маркетингового дослідження ринку;

- вихід на нові ринки, зокрема ринок Київської, Дніпропетровської та Черкаської областей;

- підвищення якості будівництва трубопроводів за рахунок використання інноваційних матеріалів та підходів;

- поліпшення комунікації з державними органами влади та клієнтами; покращення умов праці на товаристві;

- підвищення рівня заробітної плати працівників та покращення їх нематеріальної мотивації;

- забезпечення зростання вартості товариства у середньому на 5 % щороку; збільшення розміру чистого доходу на 25 %;

- підвищення розміру чистого прибутку на в середньому на 5-8 % щороку протягом наступних 3 років.

Саме на досягнення зазначених цілей буде спрямована діяльність ТОВ «Експерт-Монтаж» у подальші роки. Основними умовами їх досягнення є завершення війни та перемога у ній. Це єдиний ключовий фактор, який стримує розвиток досліджуваного товариства. В умовах війни ТОВ «Експерт-Монтаж» продовжує свою діяльність та бере участь у тому числі в реалізації соціально важливих інвестиційних проєктах.

Організаційна структура управління ТОВ «Експерт-Монтаж» є лінійно-функціональною та наведена на рис. 2.1.

Згідно наведеної організаційної структури вищим органом управління є загальні збори учасників. Вони на ТОВ «Експерт-Монтаж» відповідають за внесення змін до статуту, зміни напрямків діяльності товариства, прийняття рішення щодо призначення виконавчого органу управління, ліквідації товариства, збільшення чи зменшення розміру статутного капіталу тощо. Загальні збори учасників зацікавлені в прибутковій діяльності товариства та отримання на цій основі дивідендів.

Загальні збори учасників призначають виконавчий орган управління,

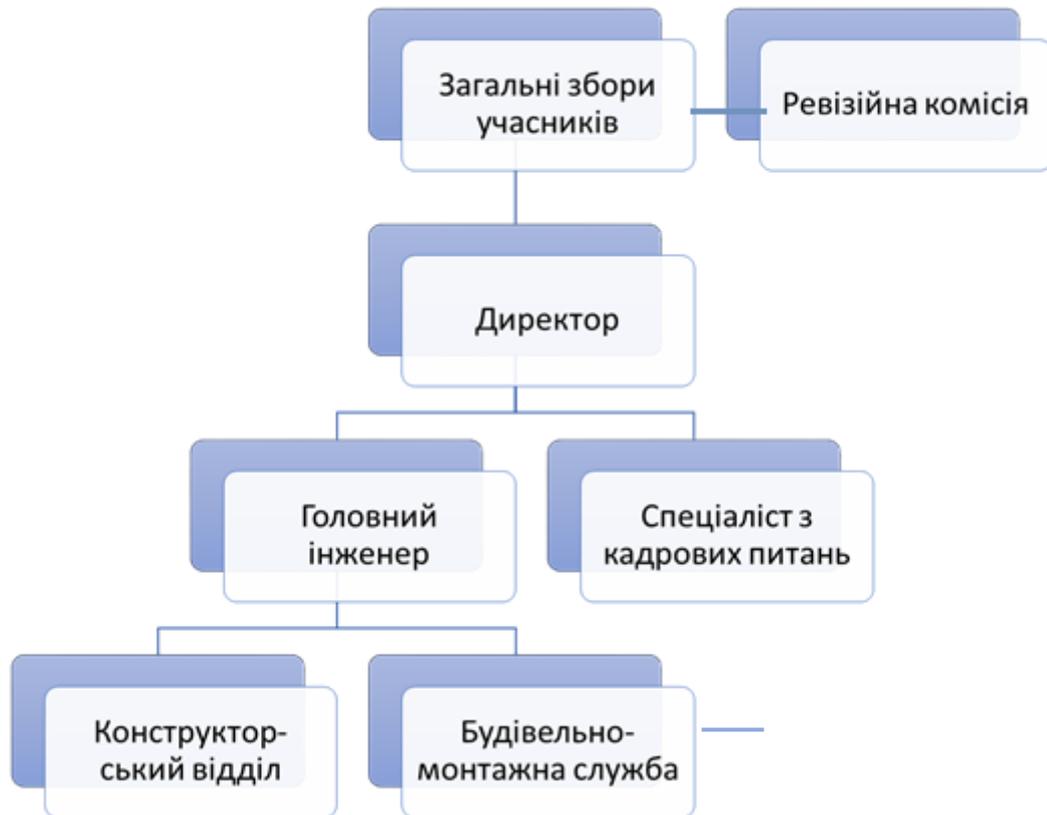

Рисунок 2.1 – Організаційна структура управління
ТОВ «Експерт-Монтаж»

яким на товаристві є директор. Він займається керівництвом усієї поточної діяльності та зацікавлений у створенні належних умов для досягнення поставлених перед ним цілей, зокрема це стосується питання достатнього фінансування з боку засновників. Основні завдання директора ТОВ «Експерт-Монтаж» відображено на рис. 2.2.

Також статутом та організаційною структурою управління ТОВ «Експерт-Монтаж» передбачено наявність ревізійної комісії. Основним її завдання є здійснення контролю за фінансовою звітністю товариства, раціональним розподілом та використанням фінансових ресурсів. Ревізійна комісія є системою внутрішнього контролю на товариства. У разі виявлення певних проблем чи відхилень ревізійна комісія про це повідомляє загальним зборам учасників.

Слід додати, що для кожної посадової одиниці на ТОВ «Експерт-Монтаж» впроваджені посадові інструкції. У них визначене коло завдань,

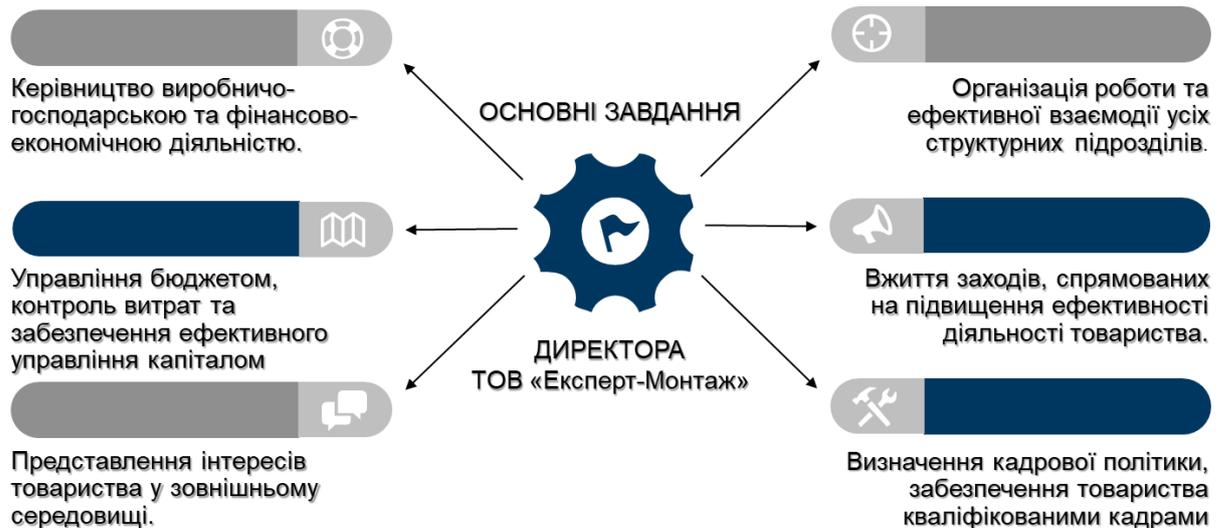

Рисунок 2.2 – Основні завдання директора ТОВ «Експерт-Монтаж»

обов'язків та зона відповідальності кожного працівників. Також між працівниками товариства та засновниками підписано Колективний договір. ТОВ «Експерт-Монтаж» зобов'язується створити безпечні умови для праці й гарантує своєчасну оплату праці за виконану роботу працівникам. За охорону праці на ТОВ «Експерт-Монтаж» відповідає головний інженер. Постійно проводяться роботи спрямовані на поліпшення умов праці, забезпечення працівників спецодягом, засобами гігієни тощо.

Власне трудові ресурси є головними для ТОВ «Експерт-Монтаж». Оскільки працівники беруть участь в усіх виробничих процесах та забезпечують таким чином створення доданої вартості. Користуючись внутрішню інформацією ТОВ «Експерт-Монтаж» проведено аналіз персоналу товариства в динаміці за три останні роки. У табл. 2.2 наведено характеристику загальної структури персоналу.

На ТОВ «Експерт-Монтаж» протягом останніх трьох років помітні зміни у постійному штаті працівників. За 2020-2021 рр. збільшилася їх чисельність з 5 до 9 осіб, але у 2022 р. зменшилася до 8 осіб. ТОВ «Експерт-Монтаж» відноситься до малих за чисельністю працюючих підприємств України. Також при реалізації проектів товариство застосовує бригадний спосіб

організації роботи шляхом залучення тимчасових робітників на умовах цивільно- правових договорів. Такий спосіб дозволяє товариству економити на персоналі в умовах нестачі роботи. Розширення трудового штату у 2021 р. відбувалося за рахунок виробничого персоналу, чисельність якого зросла з 3 до 6 осіб. У питомій вазі виробничий персонал складає 62,5% на кінець 2022 р., відповідно питома вага управлінського персоналу становить 37,5 %. Протягом 2020-2022 рр. норма керованості на 1 управлінського працівників ТОВ «Експерт-Монтаж» складає 1,5-2 особи.

Таблиця 2.2 – Характеристика та динаміка загальної структури персоналу ТОВ «Експерт-Монтаж» за категоріями зайнятих за 2020-2022 рр.

Категорія зайнятих	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Зміна (+/-) питомої ваги 2022 р. відносно	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	2020 р.	2021 р.
Управлінський персонал	2	40,0	3	33,3	3	37,5	-2,5	4,2
У тому числі:								
керівники	1	20,0	1	11,1	1	12,5	-7,5	1,4
спеціалісти	1	20,0	2	22,2	2	25,0	5,0	2,8
технічні працівники	–	–	–	–	–	–	–	–
Виробничий персонал	3	60,0	6	66,7	5	62,5	2,5	-4,2
Разом	5	100,0	9	100,0	8	100,0	–	–
Кількість виробничого персоналу на 1 особу управлінського персоналу	1,5	x	2	x	1,66	x	x	x

Наступним етапом аналіз є характеристика вікової структури персоналу досліджуваного товариства, яка наведена у табл. 2.3. Як свідчать одержані результати, на ТОВ «Експерт-Монтаж» трудовий склад формується переважно за рахунок працівників віком 25-49 років. У 2022 р. частка працівників даної вікової групи складала 75 %, що на 15 % більше за 2020 р. та водночас на 2,78 % менше від 2021 р. У 2022 р. один працівників даної вікової групи був звільнений, що вплинуло на зменшення їх частки. Також на

На ТОВ «Експерт-Монтаж» працюють працівники, які як мінімум мають початковий рівень вищої освіти. У 2022 р. частка працівників, які мали початковий рівень вищої освіти складала 37,5 %, що на 2,5 % менше від 2020 р. та на 6,95 % менше за 2021 р. На ТОВ «Експерт-Монтаж» початковий рівень вищої освіти має виробничий персонал. Весь управлінський склад персоналу ТОВ «Експерт-Монтаж» має вищий рівень освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». У 2020 р. їх кількість складала 2 особи, а протягом 2021-2022 рр. зростає до 3 осіб. Слід відзначити, що жоден працівник на ТОВ «Експерт-Монтаж» не навчався за кордоном, а також не проходив перекваліфікацію.

У табл. 2.4. наведено динаміку показників руху персоналу товариства за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.4 –Динаміка показників руху персоналу ТОВ «Експерт-Монтаж» за 2020-2022 рр.

Найменування показника	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Зміна (+; -) 2022 р. від	
				2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт оновлення персоналу	0,60	0,67	0,25	-0,35	-0,42
Коефіцієнт вибуття персоналу	0,60	0,22	0,38	-0,22	0,16
Коефіцієнт плинності кадрів	0,60	0,22	0,38	-0,22	0,16
Коефіцієнт абстенціїзму	–	–	–	–	–
Коефіцієнт внутрішньої мобільності	–	–	–	–	–

У 2022 р. коефіцієнт вибуття персоналу перевищував коефіцієнт оновлення персоналу, що обумовлено перевищенням чисельності звільнених працівників. У звітному 2022 році ТОВ «Експерт-Монтаж» скоротив чисельність свого персоналу на 1 особу. Усі звільнені працівники були за власним бажанням, на ТОВ «Експерт-Монтаж» програми навчання та розвитку персоналу не створені. Залучення кваліфікованих працівників товариство здійснює через сайти пошуку роботи: Work.ua, Robota.ua, Olx.ua тощо.

У табл. 2.5 наведено склад та структуру фонду заробітної плати ТОВ «Експерт-Монтаж» за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.5 – Склад та структура фонду заробітної плати ТОВ «Експерт-Монтаж» за 2020-2022 рр.

Найменування показника	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Зміна (+; -) 2022 р. від	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2020 р.	2021 р.
Фонд заробітної плати, всього	399,41	100,00	944,24	100,00	919,47	100,00	x	x
в тому числі:								
1.1 Фонд основної заробітної плати	250,59	62,74	580,8	61,51	548,19	59,62	-3,12	-1,89
1.2 Фонд додаткової заробітної плати	148,82	37,26	363,44	38,49	371,28	40,38	3,12	1,89
з нього:								
- надбавки та доплати згідно чинного законодавства	39,38	9,86	91,78	9,72	81,19	8,83	-1,03	-0,89
- премії за виробничі результати	109,44	27,40	271,66	28,77	290,09	31,55	4,15	2,78
1.3 Інші виплати								

Послідовно зростає фонд оплати праці всього персоналу ТОВ «Експерт-Монтаж», який у 2022 році склав 919,488 тис. грн проти 399,42 тис. грн у 2020 році. Загальний фонд оплати праці поділяється на основну та додаткову складові. Перший включає в себе гарантовану заробітну плату для всіх співробітників, тоді як другий включає виплати компанії за результатами роботи, включаючи різні надбавки та премії. Помітна тенденція до збільшення частки фонду додаткової заробітної плати, яка у 2022 році склала 40,38 %. Це відображає зростання на 3,12 % та 1,89 % порівняно з попередніми роками відповідно. І навпаки, фонд основної заробітної плати становить 59,62% у 2022 році, що означає зменшення на 3,12% та 1,89% у порівнянні з 2020-2021 роками відповідно.

У практиці менеджменту при визначенні перспектив діяльності підприємства важливим є проведення SWOT-аналізу. Даний аналіз дозволить проаналізувати стан зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. У табл. 2.6 наведено результати SWOT-аналізу ТОВ «Експерт-Монтаж».

Проведений аналіз вказує на наявність як сильних, так і ряду слабких сторін у діяльності товариства. У зовнішньому середовищі ТОВ «Експерт-

Таблиця 2.6 – SWOT-аналіз ТОВ «Експерт-Монтаж»

<i>Зовнішнє середовище</i>	
Можливості	Загрози
1. Державна підтримка підприємств 2. Збільшення кількості державних замовлень через потребу у відновленні трубопроводів 3. Диверсифікація діяльності, шляхом початку надання послуг по ремонту будівель, будівництві будинків тощо 4. Доступ до кредитів 5. Оновлення матеріально-технічної бази	1. Затяжна війна та її подальше поширення на інші регіони України, зокрема Полтавську область 2. Банкрутство окремих стратегічних партнерів 3. Прискорення інфляції 4. Рецесія національної економіки 5. Проблеми в енергетичній сфері 6. Зростання невиправданої дебіторської заборгованості та проблеми її повернення 7. Підвищення ціна на основні види ресурсів 8. Збільшення собівартості надання послуг
<i>Внутрішнє середовище</i>	
Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Гідні умови оплати та безпечні робочі місця 2. Високий імідж 3. Щорічний приріст капіталу 4. Стабільний кадровий склад 5. Висока кваліфікація персоналу 6. Відносно не високі ціни 7. Високі стандарти якості проведених будівельних робіт 8. Наявність довгострокової стратегії розвитку 9. Висока лояльність клієнтів до товариства	1. Низький рівень конкурентоспроможності, порівняно з основними гравцями на ринку 2. Недостатня маркетингова активність 3. Дефіцит матеріально-технічної бази 4. Вузька спеціалізація 5. Слабкий рівень використання інноваційних технологій

Монтаж» переважають загрози, які перешкоджають стабільному функціонуванню товариства. У табл. 2.7 складено матрицю SWOT-аналізу ТОВ «Експерт-Монтаж».

Таблиця 2.7 – Матриця SWOT-аналізу ТОВ «Експерт-Монтаж»

Можливості + Сильні сторони	Можливості + Слабкі сторони
5+9=14	5+5=10
Загрози + Сильні сторони	Загрози + Слабкі сторони
8+9=17	8+5=13

На основі SWOT-аналізу було виявлено, що ТОВ «Експерт-Монтаж» найкраще підходить для впровадження обмеженої стратегії розвитку. Це пояснюється складною військово-політичною та економічною ситуацією в

Україні. Зовнішня обстановка значною мірою визначає майбутні перспективи компанії.

2.2. Фінансово-економічний аналіз господарської діяльності ТОВ «Експерт-монтаж»

Важливим етапом в характеристиці діяльності ТОВ «Експерт-монтаж» проведення аналізу його основних фінансово-економічних показників, які наведено у табл. 2.8.

Показники капіталу компанії «Експерт-монтаж» демонструють занепад. Середня вартість статутного капіталу у 2022 році знизилася на 46,5 тис. грн. Він зменшився на 5,3% порівняно з 2020 роком, але зріс на 16,4 тис. грн. Таким чином, на кінець цього періоду загальний капітал склав 831,55 тис. грн. Розширення економічної діяльності компанії демонструється збільшенням загальної вартості капіталу. Крім того, середня вартість власного капіталу зросла. З 2020 по 2022 рік ТОВ «Експерт-монтаж» не змогло збільшити середню вартість власного капіталу. Враховуючи від'ємне значення річного власного капіталу, його вартість знизилася на 277,75 тис. грн. за період, що розглядається. Зростання показника склав -172,78% між 2020 і 2022 роками. Динаміка цих змін показана на рис. 2.3.

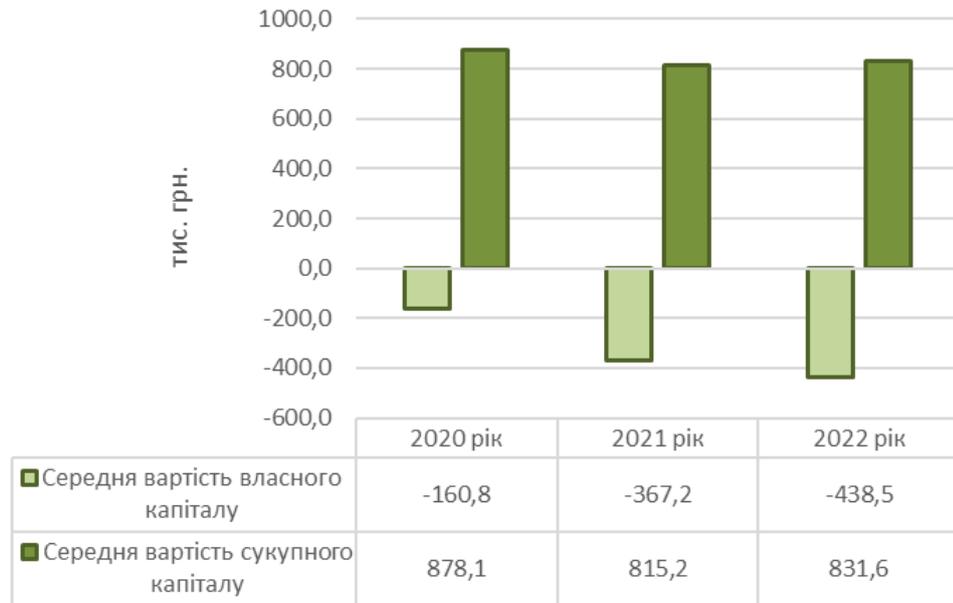

Рисунок 2.3 – Динаміка середньої вартості сукупного та власного капіталу
ТОВ «Експерт-Монтаж» за 2020-2022 рр.

Таблиця 2.5 – Фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Експерт-монтаж» у 2022-2022 рр.

№	Показники	Одиниці виміру	Джерела інформації	Рік			Відхилення			
				2020	2021	2022	2022 – 2020		2022 – 2021	
							Абсолютне	Темп приросту	Абсолютне	Темп приросту
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	1. КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА									
1.1	Середня вартість сукупного капіталу	тис. грн.	Форма 1 «Баланс»	878,05	815,15	831,55	-46,5	-5,30	16,4	2,01
1.2	Середня вартість власного капіталу	тис. грн.	Форма 1 «Баланс»	-160,75	-367,15	-438,5	-277,75	172,78	-71,35	19,43
	2. РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА									
2.1	Середньорічна вартість основних засобів	тис. грн.	Форма 1 «Баланс»	121	121	155,9	34,9	28,84	34,9	28,84
2.2	Середня вартість нематеріальних активів	тис. грн.	Форма 1 «Баланс»	–	–	–	–	×	–	×
2.3	Середні залишки оборотних засобів	тис. грн.	Форма 1 «Баланс»	860,60	815,15	755,25	-105,35	-12,24	-59,9	-7,35
2.4	Середньооблікова чисельність працівників	осіб	форма 1-ПВ	5	9	8	3	60,00	-1	-11,11
	3. ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ									
3.1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	Форма 2 «Звіт про фінансові результати»	343,3	242,5	542	198,7	57,88	299,5	123,51
3.2	Обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг		Форма 1- підприємництво	343,3	242,5	542	198,7	57,88	299,5	123,51
3.3	Операційні витрати		Форма 2 «Звіт про фінансові результати»	625,8	372,8	554,4	-71,4	-11,41	181,6	48,71
3.4	Фонд оплати праці усіх працівників	тис. грн.	Форма 1-ПВ	399,41	944,24	919,47	520,06	130,21	-24,77	-2,62
3.5	Середньомісячна заробітна плата одного працівника	грн.	(п. 3.4 : п.2.4 : 12) × 1000	6656,83	8742,96	9577,81	2920,98	43,88	834,85	9,55

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	4. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ									
4.1	Валовий збиток	тис. грн.	Форма 2 «Звіт про фінансові результати»	-253,4	-123	-6,1	247,30	-97,59	116,90	-95,04
4.2	Збиток від операційної діяльності	тис. грн.	Форма 2 «Звіт про фінансові результати»	-282,5	-130,3	-12,4	270,10	-95,61	117,90	-90,48
4.3	Збиток від звичайної діяльності до оподаткування	тис. грн.	Форма 2 «Звіт про фінансові результати»	-282,5	-130,3	-12,4	270,10	-95,61	117,90	-90,48
4.4	Чистий збиток	тис. грн.	Форма 2 «Звіт про фінансові результати»	-282,5	-130,3	-12,4	270,10	-95,61	117,90	-90,48
	5. ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ТА ВИТРАТ									
5.1	Продуктивність праці одного працівника	тис. грн. / особу	3.2 / п.2.4	68,66	26,94	67,75	-0,91	-1,33	40,81	151,44
5.2	Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року		Сума зносу : Первісна вартість ОЗ (форма 1)	1,00	1,00	0,20	-0,80	-79,98	-0,80	-79,98
5.3	Фондовіддача	грн./ грн.	п.3.2 / п.2.1	2,837	2,004	3,477	0,64	22,54	1,47	73,47
5.4	Коефіцієнт обіговості оборотних засобів	обороти	п.3.1 / п.2.3	0,399	0,297	0,718	0,32	79,90	0,42	141,23
5.5	Середній період обороту оборотних засобів	дні	360 дн. / п.5.6	902,5	1210,1	501,6	-400,82	-44,41	-708,48	-58,55
5.6	Коефіцієнт обіговості активів (капіталовіддача)	грн./ грн.	п.3.1 / п.1.1	0,391	0,297	0,652	0,26	66,71	0,35	119,10

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
5.7	Операційні витрати на 1 грн. реалізованої продукції	коп./ грн.	$\frac{\text{п.3.3}}{\text{п.3.2}} \times 100$	182,3	153,7	102,3	-80,00	-43,89	-51,44	-33,46
	6. ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ									
6.1	Збитковість сукупного капіталу	%	$\frac{\text{п.4.3}}{\text{п.1.1}} \times 100$	-28,86	-15,09	-0,73	28,13	-97,46	14,36	-95,14
6.2	Рентабельність власного капіталу	%	$\frac{\text{п.4.4}}{\text{п.1.2}} \times 100$	1,76	0,35	0,03	-1,73	-98,39	-0,33	-92,03
6.3	Збитковість продукції	%	$\frac{\text{п.4.2}}{\text{п.3.3}} \times 100$	-45,14	-34,95	-2,24	42,91	-95,05	32,72	-93,60

Якщо розглянути показники капіталу компанії, виявляється, що темпи зростання загального капіталу більші, ніж темпи зростання власного капіталу. Це свідчить про те, що фінансова автономія компанії знижується. Нагадаємо, що власний капітал протягом 2020-2022 рр. мав від'ємні значення, що свідчить про його дефіцит. Відповідно це є свідченням зростання позикового капіталу, і, як наслідок, зростає залежність ТОВ «Експерт-Монтаж» від кредитних коштів. Погіршення фінансового стану товариства може бути пов'язано економічною рецесією в Україні.

Існуюча тенденція зростання середньорічної вартості основних засобів ТОВ «Експерт-монтаж» має позитивний характер. У 2022 р. їх вартість складала 155,9 тис. грн., що на 28,84% більше за показник 2020 р. та 2021 р. Зростання середньорічної вартості основних засобів (рис. 2.4) вказує на зростання виробничого потенціалу ТОВ «Експерт-Монтаж», збільшується кількість обладнання, яке знаходиться у власності товариства та використовується під час будівництва. Також на ТОВ «Експерт-Монтаж» поширена практика, за якою товариство орендує частину будівельної техніки при надання послуг.

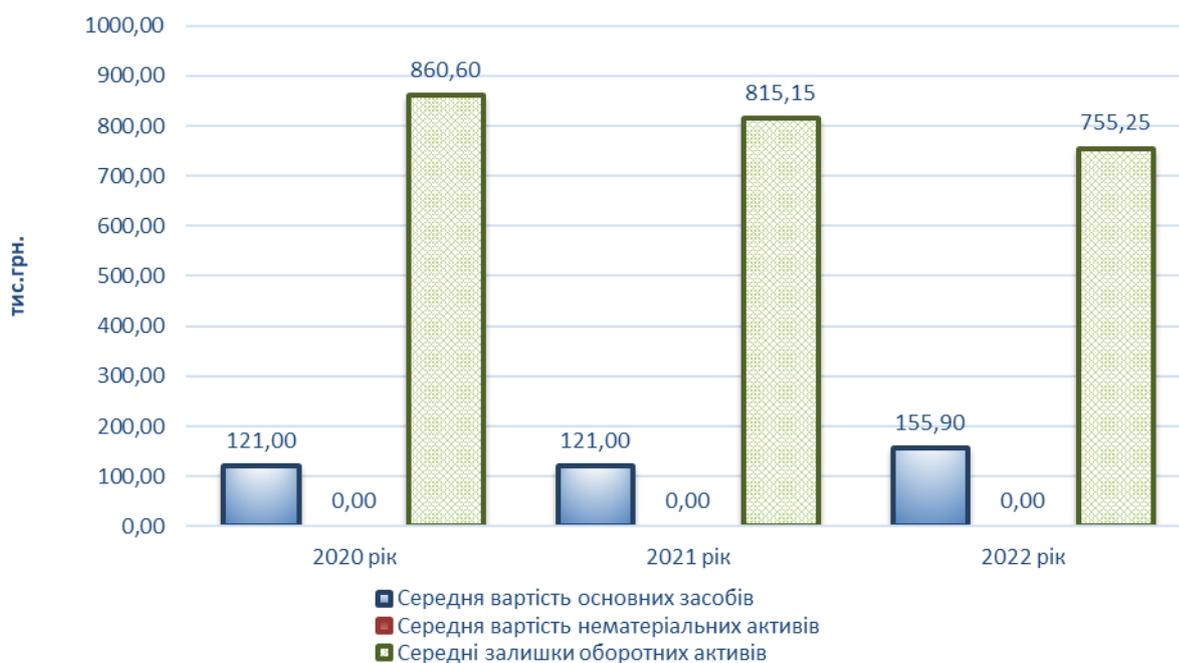

Рисунок 2.4 – Динаміка середньої вартості активів
ТОВ «Експерт-Монтаж» за 2020-2022 рр.

Водночас, середні залишки оборотних активів на підприємстві мають чітко виражену тенденцію до зменшення: їх величина зменшилась з 860,6 тис. грн. у 2020 році до 815,15 тис. грн. у 2021 році та 755,25 тис. грн. у 2022 році, тобто приріст протягом досліджуваного періоду становив -105,35 тис. грн. або -12,24%. Оскільки таке зменшення відбулось на фоні скорочення виробничих запасів при одночасному зростанні дебіторської заборгованості, вказана тенденція не є сприятливою для фінансової стабільності діяльності підприємства.

Крім вказаних активів підприємство може також мати на балансі нематеріальні активи, проте на даному підприємстві вони відсутні.

За досліджуваний період ТОВ «Експерт-монтаж» змогло збільшити дохід від реалізації продукції. Наприклад, у 2022 році він становив 542 тис. грн, що на 198,7 тис. грн (або 57,88%) більше, ніж у 2020 році та на 299,5 тис. грн (або в 2,24 рази) більше, ніж у 2021 році (див. рис. 2.5). Цей факт свідчить про зростання попиту на продукцію ТОВ «Експерт-монтаж». Незважаючи на те, що компанія є новим учасником ринку, вона продовжує розширювати свою клієнтську базу з роками, збільшуючи тим самим обсяг продажів своєї продукції.

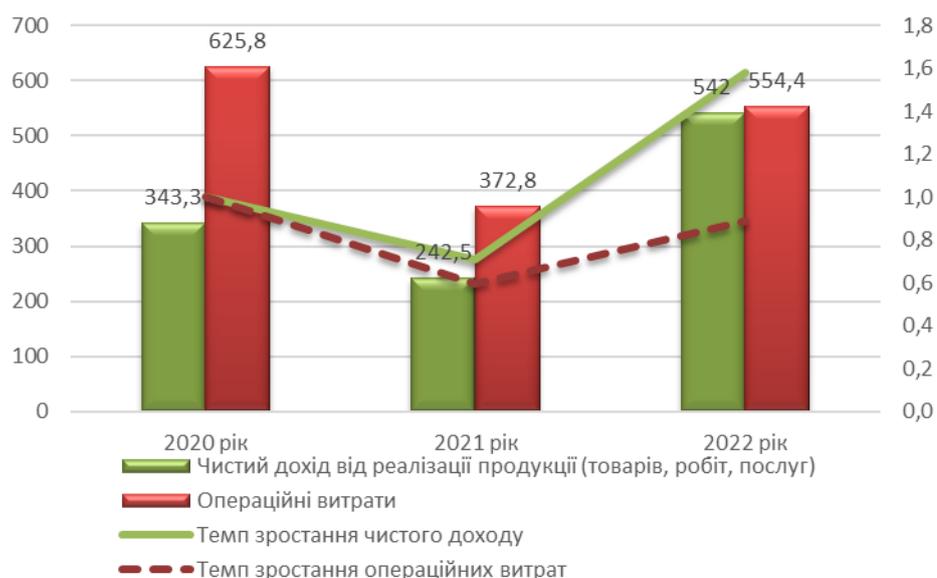

Рисунок 2.5 – Динаміка економічних результатів діяльності ТОВ «Експерт-монтаж» у 2020-2022 рр.

Витрати також зросли через збільшення продажів. Це пов'язано з розширенням корпоративної діяльності та пов'язаним із цим збільшенням витрат, особливо збільшенням витрат на логістику. В 2022 р. операційні витрати склали 554,4 тис. грн., що на 71,4 тис. грн. або 11,41% менше за 2020 р., але на 181,6 тис. грн. або 48,7% вище за 2021 р. Суттєве зростання витрат викликане як загальним збільшенням кількості реалізованих будівельних проектів, так й значним зростанням вартості сировини й матеріалів.

Як свідчать дані рис. 2.9, протягом всього аналізованого періоду виручка від реалізації продукції менше за операційні витрати підприємства, що негативно відображається на розмірі валового прибутку, який протягом всього досліджуваного періоду мав від'ємне значення, що свідчить про збитковість основної діяльності підприємства. У 2022 р. валовий збиток товариства склав 6,1 тис. грн., що на 247,3 тис. грн. менше за 2020 р. та на 116,9 тис. грн. менше від 2021 р. Таким чином, підприємство намагається покращити свої фінансові результати, проте поки що цього недостатньо, щоб вийти із збиткової зони своєї діяльності.

Чистий прибуток є кінцевим результатом роботи компанії. Незважаючи на те, що він демонструє позитивну зміну, подібну до валового прибутку, він також демонструє негативне значення, що вказує на збитковість компанії протягом досліджуваного періоду. В 2022 році чистий збиток склав 12,4 тис. грн. Це понад 10,5 разів більше, ніж у минулому році, і в 22,8 разів менше, ніж у 2020 році. Зменшення суми понесеного чистого збитку ТОВ «Експерт-монтаж» свідчить про підвищення ефективності функціонування товариства та наявність яскраво вираженої позитивної динаміки, котра відбулась незважаючи на складну економіко-політичну ситуацію в Україні, військовий стан, демографічну кризу, інфляцію та інші складнощі. Проте системи впроваджених заходів все ще недостатньої для виходу із зони збиткової діяльності. На рис. 2.6 наведено динаміку фінансових результатів ТОВ «Експерт-монтаж».

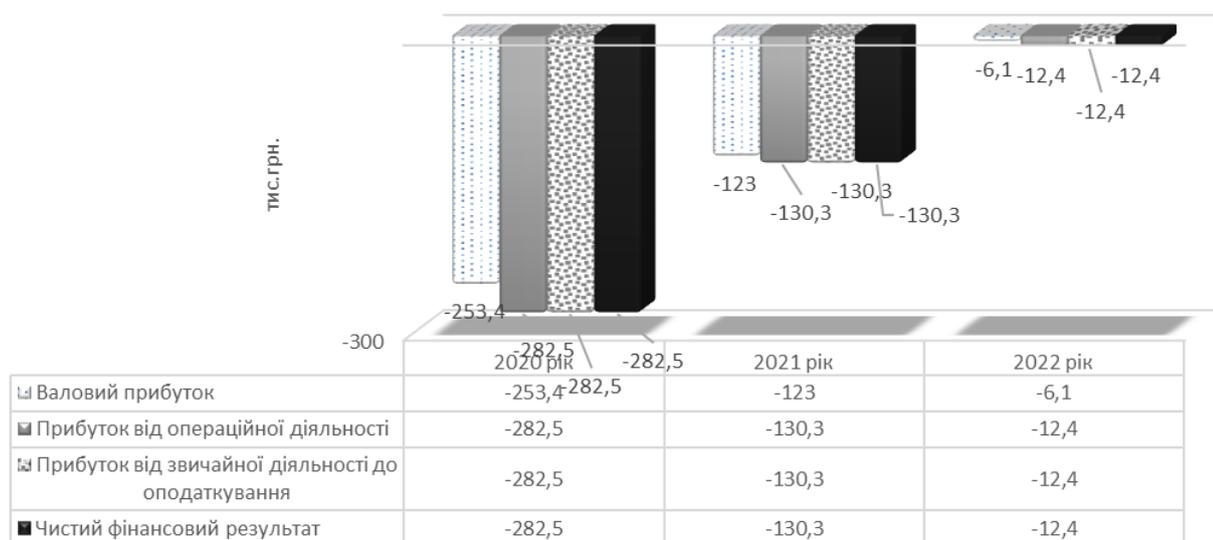

Рисунок 2.6 – Динаміка фінансових результатів діяльності
ТОВ «Експерт-монтаж» у 2020-2022 рр.

За даними розділу «Показники ефективності використання ресурсів та витрат» таблиці 2.5 ми зможемо побачити та зрозуміти, чи ефективно підприємство використовує свої ресурси за 2020-2022 роки.

Продуктивність працівників компанії «Експерт-монтаж» почала падати, що негативно позначилося на фінансових результатах компанії. У 2022 році продуктивність праці на одного працівника становила 67,75 тис. грн., що становить 0,91 тис. грн. Незважаючи на зменшення на 1,33% порівняно з 2020 роком, він залишається на 40,81 тис. грн. ТОВ «Експерт-монтаж» постійно вдосконалює робочі умови, автоматизує бізнес-процеси та підвищує заробітну плату відповідно до результатів бізнесу. стосовно продуктивності праці працівників (рис. 2.7).

Аналогічним чином змінювались значення ефективності використання основних фондів та оборотних засобів. Виходячи з динаміки фондівіддачі основних засобів, можна констатувати, що найвища ефективність використання даного виду ресурсів відповідала 2022 року, коли значення даного показника становило 3,477 грн./грн., що на 22,54% вище за показник 2020 року та на 73,47% вище показника 2021 року. Найвища ефективність

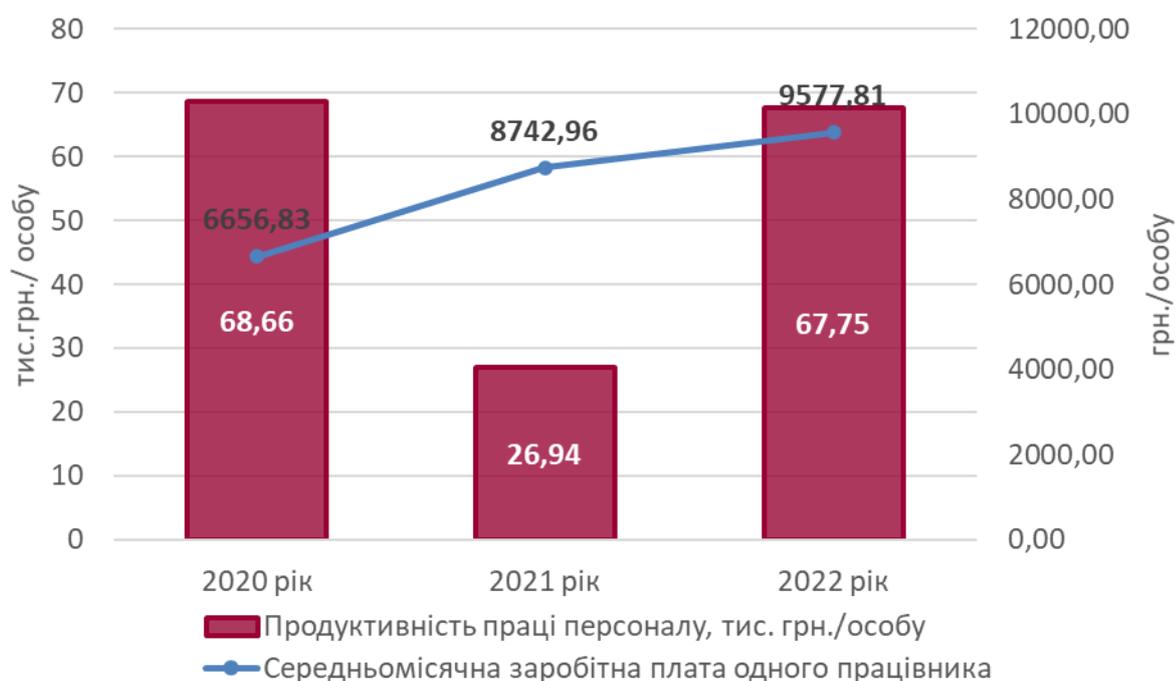

Рисунок 2.7 – Динаміка продуктивності праці та середньомісячної заробітної плати працівників ТОВ «Експерт-монтаж» у 2020-2022 рр.

використання оборотних засобів відповідає 2022 року, коли протягом року вони здійснювали 0,718 обертів, що на 79,9% вище за показник 2020 року та у 2,41 рази вище за показник 2021 року (рис. 2.8).

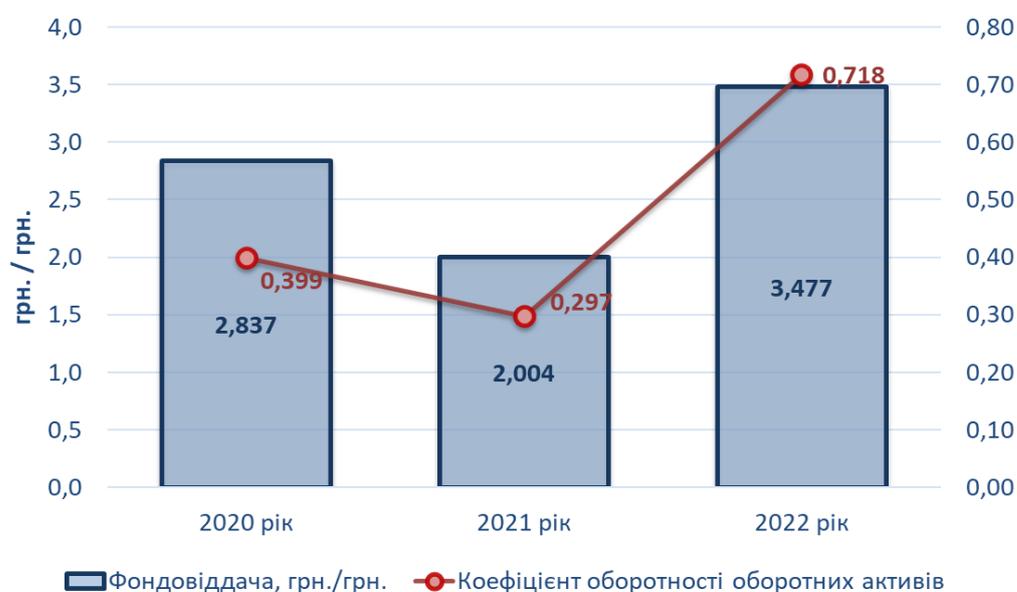

Рисунок 2.8 – Динаміка показників ефективності використання основних засобів та оборотних активів ТОВ «Експерт-монтаж» у 2020-2022 рр.

Узагальнюючими показниками ефективності діяльності підприємства є показники рентабельності, проте зважаючи на перебування підприємства у збитковій зоні своєї діяльності, більшість з даних показників мають від'ємне значення. Збитковість продукції у 2022 р. складає 2,24%, що на 42,91% менше за 2020 р. та на 32,72% менше від 2021 р. (рис. 2.9). Це свідчить про деяке підвищення ефективності продажу товариства, що пов'язано зі зростанням обсягу виконуваних робіт.

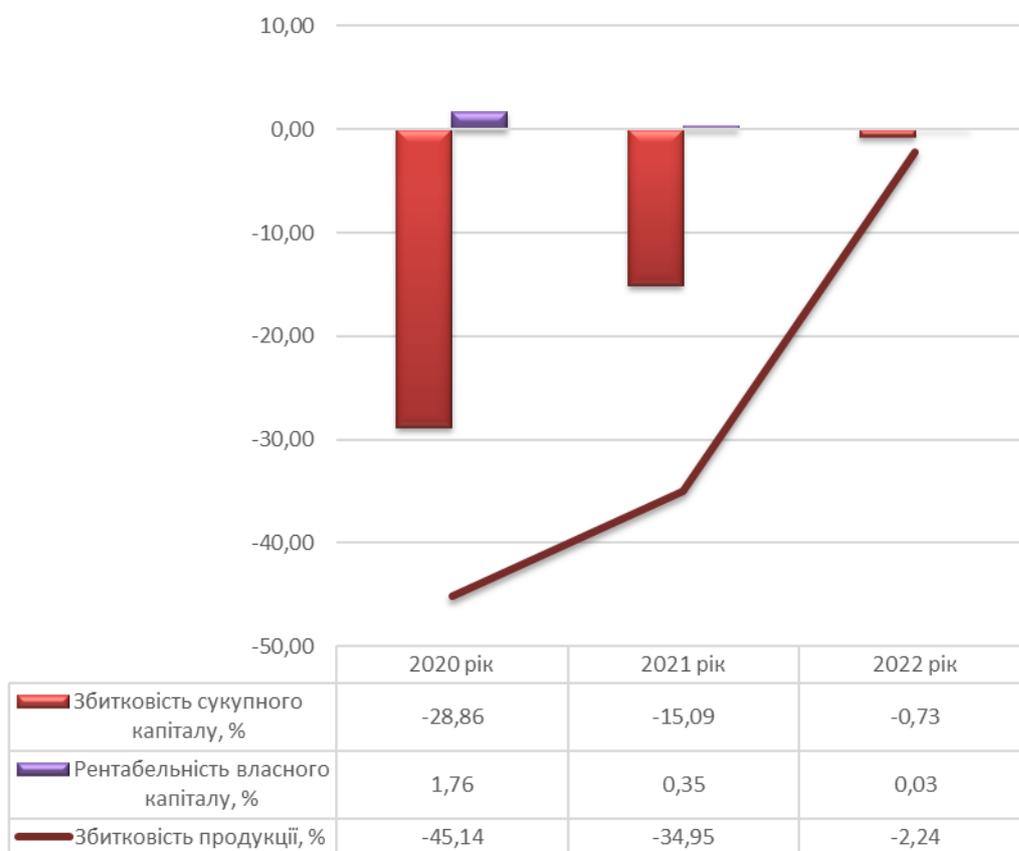

Рисунок 2.9 – Динаміка показників рентабельності
ТОВ «Експерт-монтаж» у 2020-2022 рр., %

Отже, показники рентабельності вказують на неефективність використання ресурсів ТОВ «Експерт-монтаж» та діяльності в цілому. Підприємству слід терміново впровадити комплексну систему заходів для поліпшення свого стану та запобігання банкрутства.

2.3. Оцінювання діючої системи управління капіталом ТОВ «Експерт-монтаж»

Перш за все слід зазначити, що ТОВ «Експерт-Монтаж» є суб'єктом малого підприємництва, тому на досліджуваному товаристві не сформована відповідна фінансово-економічна система. Функції бухгалтерської служби, ведення бухгалтерії займається особисто керівник досліджуваного товариства. Також за потреби керівник ТОВ «Експерт-Монтаж» користується послугами стороннього позаштатного бухгалтера, який допомагає йому у підготовці звітності.

Фінансово-економічна підсистема є досить важливою для будь-якого суб'єкта господарювання. Особливо це важливо в сучасних мінливих умовах господарювання, коли своєчасне реагування на зміни в середовищі є вирішальним чинником успішності функціонування підприємства.

З огляду на це доцільно скористатися прийомами та методами фінансово-економічного аналізу, що дозволить визначити ефективність формування та використання капіталу досліджуваного товариства. Для цього використаємо офіційну фінансову звітність.

Здатність підприємства створювати вартість і збільшувати активи визначається якістю капіталу, який інвестується.

На даному етапі існує низка підходів до вивчення ефективності формування та використання капіталу. Найважливішим з них є аналіз власного капіталу, який є способом накопичення, трансформації та використання облікової та звітної інформації [54]. Такі дослідження можуть бути використані для оцінки поточного та перспективного фінансового стану підприємства, тобто використання власного та позикового капіталу; обґрунтування можливих і прийнятних темпів розвитку з точки зору забезпечення фінансовими ресурсами; виявлення наявних фінансових ресурсів та оцінки раціональних методів їх мобілізації; прогнозування його стану.

Для виявлення фінансових проблем підприємства необхідно провести аналіз структури капіталу та фінансової стійкості. Це допоможе визначити, наскільки захищено інтереси кредиторів і інвесторів, які роблять довгострокові інвестиції в компанію. Для досягнення цієї мети необхідно розрахувати такі показники, як коефіцієнт автономії, коефіцієнт концентрації залученого капіталу, співвідношення власних і позикових коштів, коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів, коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів тощо. Для подальшого аналізу результати розрахунків містяться в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз показників фінансової структури капіталу ТОВ «Експерт-монтаж» у 2020-2022 рр. (станом на кінець року)

Найменування показника	Рекомендоване (нормативне) значення	Роки			Відхилення	
		2020	2021	2022	2021 - 2020	2022 - 2021
1. Наявність власних коштів підприємства в обороті	Зростання	-302	-432	-597	-130,3	-165,0
2. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	$\geq 0,1$	-0,390	-0,505	-0,912	-0,116	-0,406
3. Маневреність робочого капіталу	зменшення	-1,138	-0,785	-0,068	0,354	0,717
4. Маневреність власних обігових коштів	зростання	–	–	–	–	–
5. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	зростання	-0,878	-1,274	-14,748	-0,396	-13,474
6. Коефіцієнт покриття запасів	> 1	-0,878	-1,274	-14,748	-0,396	-13,474
7. Коефіцієнт автономії (економічної незалежності)	$\geq 0,4-0,6$	-0,390	-0,505	-0,551	-0,116	-0,045
8. Коефіцієнт фінансової залежності	1,67-2,5	-2,566	-1,979	-1,816	0,587	0,162
9. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$> 0,5$	1,000	1,000	1,343	0,000	0,343
10. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$< 0,5$	1,390	1,505	1,551	0,116	0,045
11. Коефіцієнт фінансової стабільності (≥ 1)	≥ 1	-0,280	-0,336	-0,355	-0,055	-0,019
12. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,7-0,9	-0,390	-0,505	-0,551	-0,116	-0,045

Після розрахунку показників фінансової структури капіталу зробимо наступні висновки.

Сума власних обігових коштів в 2021 році зменшилась в порівнянні з 2020 роком на 130,3 тис. грн., а у 2022 році в порівнянні з 2021 роком – збільшилась на 165,0 тис. грн. Від’ємні значення даного показника є негативним для діяльності і свідчать про відсутність на підприємстві суми власних обігових коштів у достатньому розмірі без необхідності залучати додаткові кошти для покриття розривів.

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами становить -0,39, -0,505 та -0,912 у 2020, 2021 та 2022 рр. відповідно. Коефіцієнт має нормальне значення 0,1 або більше. Отримані значення значно нижчі встановленого рівня, що вказує на те, що компанія не може використовувати власні кошти для фінансування оборотних активів.

Маневреність робочого капіталу збільшилась в 2021 році в порівнянні з 2020 роком на 0,354 п., а у наступному році – на 0,717 п. порівняно із 2021 роком або +1,071 порівняно із 2020 р. Позитивним для діяльності підприємства є зменшення даного показника. Тому на даному підприємстві ситуація має негативний характер. Як наслідок цієї ситуації, у компанії зменшується здатність оплачувати свої запаси власними коштами, що може створити проблеми для подальшого розвитку бізнесу та призвести до необхідності значних додаткових запозичень.

Показник маневреності власних обігових коштів на підприємстві має досить нульове значення протягом всього досліджуваного періоду.

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів у 2022 році в порівнянні з 2020 роком зменшився на 13,87 п., а порівняно з 2021 роком зменшився на 0,717 п. Оскільки позитивним для діяльності підприємства є збільшення даного показника, наявна тенденція свідчить про недостатній рівень фінансування запасів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів.

Коефіцієнт покриття запасів повністю повторює динаміку коефіцієнта забезпечення власними коштами ув’язку із відсутністю довгострокових

джерел фінансування поточних активів. Це свідчить про те, що підприємство погіршує здатність фінансування запасів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів. Але розрахункові значення значно вищі за нормативний рівень (більше 1), тож ситуація не є критичною.

Коефіцієнт економічної незалежності становить -0,39, -0,505 та -0,551 у 2020, 2021 та 2022 рр. відповідно. Нормативним значенням показника є 0,4-0,6. Протягом всього періоду підприємство мало значення даного показника не тільки нижче за нормативний рівень, а й від'ємний їх рівень. Причому спостерігається тенденція щодо різкого зниження його рівня протягом всього досліджуваного періоду, що свідчить про значне посилення фінансових ризиків.

Нормою показника фінансової стабільності є 1, отримані значення у 2020-2022 рр. не просто не перевищують порогове значення показника, а й мають від'ємні значення 10 разів. Крім того протягом всього періоду його рівень знижується, що є негативним моментом в діяльності підприємства.

Коефіцієнт фінансової стійкості, нормативним значення якого є 0,7-0,9, у 2020, 2021 та 2022 роках становить -0,39, -0,505 та -0,551 відповідно. Не відповідність нормі свідчить про наявність ризику втрати платоспроможності у 2020-2022 рр. та негативні перспективи функціонування підприємства, зважаючи на наявну тенденцію щодо відносно стабільності рівня даного показника.

Розрахунок загальних показників фінансової стійкості, наведений у таблиці 2.7, є основою для остаточного висновку щодо фінансового стану підприємства.

Оскільки всі три показники мають фінансової стійкості мають від'ємні значення, можемо стверджувати, що підприємство перебуває у кризовому фінансовому стані. Проте, зважаючи на суттєве зниження їх рівня у 2021 році, можна говорити про наявність вагомих фінансових проблем на підприємстві та дуже високий рівень ризику банкрутства підприємства протягом цих років.

Таблиця 2.7 – Аналіз узагальнюючих показників фінансової стійкості ТОВ «Експерт-монтаж» у 2020-2022 рр. (станом на кінець року)

Найменування показника	Позначення	Роки		Відхилення		Роки		Відхилення	
		2020	2021	Абсолютне, +/-	Відносне, %	2021	2022	Абсолютне, +/-	Відносне, %
А	1	2	3	4	5	7	8	9	10
Загальна величина запасів	З	344	339	-5	-1,3	339	41	-299	-88,1
Наявність власних коштів	В	-302	-432	-130	43,1	-432	-597	-165	38,2
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал)	ВД	-302	-432	-130	43,1	-432	-597	-165	38,2
Наявність загальних коштів	ВК	-302	-432	-130	43,1	-432	-597	-165	38,2
Надлишок (+) або дефіцит (-) власних коштів для формування запасів	$\Phi_в = В - З$	-646	-772	-126	19,5	-772	-638	134	-17,3
Надлишок (+) або дефіцит (-) власних довгострокових позикових коштів	$\Phi_{вд} = ВД - З$	-646	-772	-126	19,5	-772	-638	134	-17,3
Надлишок (+) або дефіцит (-) загальних коштів для формування запасів	$\Phi_{зк} = ЗК - З$	-646	-772	-126	19,5	-772	-638	134	-17,3
Трикомпонентний показник фінансової стійкості				х	х			х	х
Тип фінансової стійкості		кризовий	кризовий	х	х	кризовий	кризовий	х	х

Загальну оцінку платоспроможності надає коефіцієнт покриття, також відомий як коефіцієнт поточної ліквідності. Цей коефіцієнт показує, наскільки поточні зобов'язання покриваються поточними активами, тобто скільки грошових одиниць поточних активів мається на кожне поточне зобов'язання. Він визначається як співвідношення поточних активів до поточних зобов'язань. Якщо значення коефіцієнта покриття перевищує 1, його вважають нормативним.

Збільшення поточних активів і значне зростання короткострокових зобов'язань можуть призвести до зменшення коефіцієнта покриття. Для визначення причин зміни цього показника необхідно проаналізувати зміни в джерелах коштів та їх розподілі, порівняно з початком року.

Коефіцієнт швидкої ліквідності є проміжним коефіцієнтом покриття, який показує, яка частина поточних активів після вирахування запасів покривається поточними зобов'язаннями. Нормативне значення швидкої ліквідності становить від 0,6 до 0,8. Це показує, скільки короткострокових зобов'язань припадає на одиницю середньо- та високоліквідних активів.

Найбільш суворим показником фінансової стійкості є коефіцієнт абсолютної ліквідності, який показує, скільки короткострокових зобов'язань компанія може погасити в найближчий час. Коефіцієнт абсолютної ліквідності, який зазвичай становить 0,2, показує кількість високоліквідних активів, котра припадає на одиницю короткострокових зобов'язань.

Розрахунки показників наведені в таблиці 2.8.

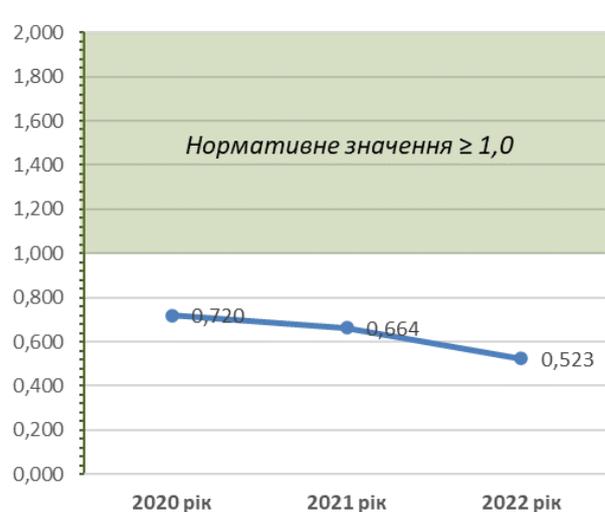
Коефіцієнт загальної ліквідності, який показує, скільки оборотних активів було отримано на одиницю поточних зобов'язань, у 2022 році зменшився на 0,141 порівняно з 2021 роком і на 0,196 порівняно з 2020. Нормативним є значення більше 1. Отримані розрахунки показують, що значення впродовж 2020-2022 рр. значно нижче порогового значення (див. рис. 2.10).

Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2021 році в порівнянні з 2020 роком зменшився на 0,297, проте в порівнянні 2022 з 2021 роком збільшився на

0,388, а результаті чого за три роки збільшився на 0,091 п. Нормою є значення, вище.

Таблиця 2.8 – Аналіз показників платоспроможності ТОВ «Експерт-монтаж» у 2020-2022 рр. (станом на кінець року)

Найменування показника	Нормативне значення	2020	2021	2022	2021 - 2020	2022 - 2021
Власний оборотний капітал, тис. грн.		-302,0	-432,3	-597,3	-130,300	-165,000
Загальний коефіцієнт поточної ліквідності	не менше 1,0	0,720	0,664	0,523	-0,055	-0,141
Коефіцієнт швидкої ліквідності	не менше 0,5	0,400	0,103	0,491	-0,297	0,388
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	не менше 0,2	–	–	–	–	–
Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей		0,319	0,561	0,032	0,242	-0,529
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості		0,400	0,103	0,491	-0,297	0,387

а) загальний коефіцієнт ліквідності

б) коефіцієнт швидкої ліквідності

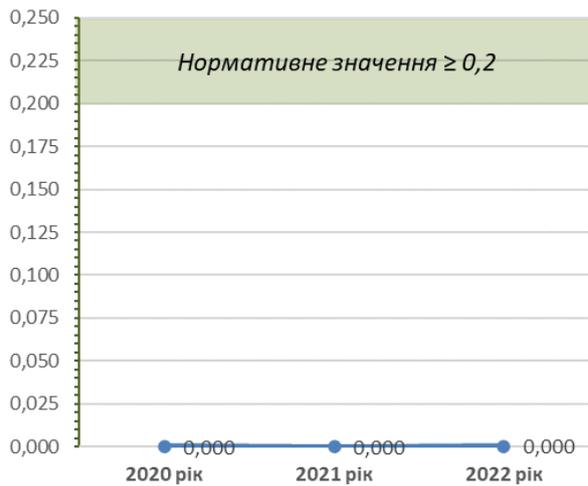

Рисунок 2.10 – Динаміка показників ліквідності ТОВ «Експерт-монтаж» у 2020-2022 рр. (станом на кінець року)

в) коефіцієнт абсолютної ліквідності за 0,5. Відповідно значення показника у 2020-2022 рр. є нижчим за нормативне значення, тобто величини середньо- та високоліквідних оборотних активів, що припадає на одиницю короткострокових зобов'язань, було недостатньою. Проте тенденція щодо його зниження у 2021 році має позитивний характер та покращує платоспроможність підприємства.

Показник абсолютної ліквідності на даному підприємстві у 2020 та 2022 рр. має нульове значення, що значно нижче за нормативний рівень. Це означає, що високоліквідні оборотні активи для погашення короткострокових зобов'язань відсутні зовсім.

Проведені розрахунки дозволяють зробити висновок про неефективність сформованої системи управління капіталом на підприємстві та необхідність термінового впровадження системи ефективних управлінських рішень задля запобігання банкрутства.

Висновки до розділу 2.

1. ТОВ «Експерт-Монтаж» пропонує послуги з будівництва трубопроводів та інженерних споруд. Функціонує товариство на ринку з 2014 р. та за це час активно розвивається. Організаційна структура управління ТОВ «Експерт-Монтаж» є лінійно-функціональною. Загальний трудовий склад налічує 8 осіб на кінець 2022 р. В структурі персоналу на ТОВ «Експерт-Монтаж» переважає виробничий персонал, за рівнем освіти –

працівники з першим рівнем освіти. На ТОВ «Експерт-Монтаж» на першому місці стоїть створення безпечних робочих місць та забезпечення працівників гідною заробітною платою.

2. ТОВ «Експерт-Монтаж» є збитковим підприємством України, розмір чистого збитку у 2022 р. дещо зменшився і склав 12,4 тис. грн. З проблем слід відзначити зростання кредиторської заборгованості товариства, дефіцит власного капіталу та повну залежність ТОВ «Експерт-Монтаж» від позикового капіталу. ТОВ «Експерт-Монтаж» потребує вжиття заходів направлених на підвищення ефективності своєї діяльності та виходу з кризового стану.

3. Проведене оцінювання ефективності управління капіталом підприємства дозволяє зробити висновок про перебування підприємства у кризовому стані та необхідність термінового впровадження системи ефективних управлінських рішень задля запобігання банкрутства.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ТОВ «ЕКСПЕРТ-МОНТАЖ»

3.1. Напрямки удосконалення системи управління капіталом на ТОВ «Експерт-монтаж»

Як засвідчило дослідження, проведене в попередньому розділі, основні проблеми підприємства у сфері ефективності управління капіталом лежать у сфері ліквідності та платоспроможності: більшість показників, що розглянуті характеризують цей напрямок діяльності підприємства не відповідають нормативним значенням та/або мають негативну тенденцію змін.

На практиці фінансовий стан більшості українських підприємств не можна назвати «стабільним» або «стійким». Для того, щоб з'ясувати причини такої тенденції, необхідно визначити основні причини та проблеми, з якими стикаються підприємства сьогодні. Тому основні проблеми, з якими стикаються і не можуть вирішити більшість неблагополучних промислових підприємств, та основні причини їх виникнення представлені на рисунку 3.1 (успішні підприємства багато в чому стикаються зі схожими проблемами, але мають можливість і потенціал для їх подолання).

Також доцільно радикально переглянути реструктуризацію бізнес-процесів, таких як виробничі графіки, логістика, організація праці та нарахування заробітної плати, підбір та розподіл персоналу, управління якістю продукції, ринки сировини та ринки збуту продукції, інвестиційна та цінова політика тощо.

Якісна бухгалтерська (фінансова та управлінська) звітність є необхідною умовою для успішного функціонування бізнесу. Основними напрямками для управління та аналізу відхилень є:

Рисунок 3.1 – Проблеми втрати фінансової рівноваги підприємствами

стратегічні цілі (фінансові та нефінансові);

зовнішні фактори як основа для довгострокового планування;

внутрішні вузькі місця стратегічного характеру.

Розглядаючи політику управління ліквідністю компанії, важливо враховувати характеристики активів і пасивів, що підлягають фінансовому управлінню. Наприклад, стратегія управління основними засобами значною мірою залежить від ступеня їхньої ліквідності. У цьому випадку ліквідні активи – це основні засоби, які можуть бути продані в разі необхідності за ціною, нижчою за ціну придбання за вирахуванням амортизації.

На відміну від цього, управління ліквідністю оборотних активів нерозривно пов'язане з управлінням поточними зобов'язаннями. Тому дуже важливо стежити за чистим оборотним капіталом, який є різницею між

поточними активами і поточними зобов'язаннями. Тенденція до зростання чистого оборотного капіталу свідчить про збільшення частки поточних активів компанії, які фінансуються в короткостроковій перспективі, таким чином підвищуючи ліквідність активів і знижуючи ризик неплатоспроможності.

З метою забезпечення ліквідності та платоспроможності ТОВ «Експерт-монтаж» необхідно здійснювати постійний контроль за рухом грошових коштів та станом капіталу, обирати оптимальний план податкових платежів, розробляти економічні механізми фінансово-господарської діяльності, економити матеріально-технічні ресурси, забезпечувати впровадження ефективних механізмів ціноутворення на продукцію, здійснювати політику підготовки професійних менеджерів із фінансово-економічних питань, здатних розробляти та реалізовувати завдання загальної фінансово-економічної політики. Операційна діяльність, результати якої є джерелом погашення боргів підприємства у фінансовій формі, вимагає своєчасного застосування необхідних виробничих ресурсів, конкурентоспроможності продукції та послуг в ринковому середовищі та підвищення прибутковості фінансово-господарської діяльності.

Задля попередження настання та заглиблення кризи фінансові менеджери ТОВ «Експерт-монтаж» повинні в першу чергу вирішити два основні завдання для забезпечення платоспроможності бізнесу:

- підвищення прибутковості ключових видів діяльності;
- стабілізація грошових потоків.

Ці завдання носять тактичний характер і є першим кроком у підтримці платоспроможності підприємства. Виконання цих завдань допоможе уникнути кризових тенденцій у короткостроковій перспективі.

Другий етап ефективного управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства передбачає вирішення стратегічних завдань щодо забезпечення розвитку фінансового потенціалу та своєчасного здійснення повних розрахунків у довгостроковій перспективі. Основні

короткострокові (тактичні) та довгострокові (стратегічні) завдання управління наведені на схемі 3.2 нижче.

Рисунок 3.2 – Напрями забезпечення
ліквідності та платоспроможності підприємства

Як видно з наведеної схеми, основними тактичними напрямками забезпечення ліквідності та платоспроможності є підтримання прибуткового господарювання та оптимізація збалансованості вхідних та вихідних грошових потоків.

На збільшення прибутку та формування позитивних грошових потоків впливають економічні процеси на макро- та мікрорівні: зміна попиту споживачів на продукцію; зміна обсягів реалізації продукції у конкурентів; можливість зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції; можливість збереження або збільшення обсягів реалізації при підвищенні ціни на продукцію; можливість підвищення ціни на продукцію при збереженні або збільшенні обсягів реалізації; зміна ризикової позиції.

Забезпечення та відновлення прибутковості під час кризи вимагає збереження досягнутих обсягів реалізації продукції, збільшення оборотності активів та зменшення заборгованості. У збутової діяльності слід звернути увагу на підвищення ефективності системи збуту та раціональне використання виробничих ресурсів. Заходи з підвищення продуктивності праці та якості продукції залишаються важливими під час кризи, оскільки сприяють збільшенню грошових потоків.

Збільшенню надходжень грошових коштів від операційної діяльності також сприяє впровадження систем управління грошовими надходженнями відповідно до бюджетів руху грошових коштів, які мають коригуватися за необхідності (при зміні внутрішніх умов реалізації продукції або зовнішніх потреб у продукції). Збільшення грошових надходжень є результатом постійної роботи з дебіторами (боржниками суб'єкта господарювання), а величина цих надходжень функціонує як нерозподілений прибуток суб'єкта господарювання, наприклад, для фінансування певних видів діяльності, таких як реклама.

Отриманню позитивного чистого грошового потоку від операційної діяльності сприяє запровадження системи, яка контролює напрями витрачання коштів відповідно до планових показників: закупівля матеріалів за вигідними цінами, закупівля запасів, суми, що відраховуються із запасів на виробництво, надмірне використання коштів на загальновиробничі цілі (обслуговування та управління виробництвом, представницькі витрати, витрати на зв'язок, відрядження, штрафи та пені тощо).

Важливим напрямком в системі управління капіталом підприємства має стати підсистема управління оборотним капіталом.

В умовах цифровізації економіки впровадження та впровадження нових технологій управління фінансами, таких як системи управління оборотними активами, є проблемою. Основною метою політики управління оборотним капіталом є визначення розміру та структури оборотних активів, джерел фінансування та їх зв'язків, щоб забезпечити довгострокову та ефективну фінансову діяльність підприємства. У процесі вибору такої

політики необхідно враховувати широкий спектр об'єктів управління, таких як інвентар, сировина, незавершене виробництво, готова продукція, грошові кошти, дебіторська заборгованість та інші короткострокові активи.

Існують різні стратегії та підходи до управління оборотними активами компанії. Економічні методи, які забезпечують математичні показники та чіткі цілі, полегшують порівняння досягнутих результатів у управлінні ліквідними активами підприємства.

Аналіз балансу, аналіз варіацій, визначення оптимального рівня, прогнозування та планування, порівняння фактичних результатів із прогнозними – це частина загального процесу управління оборотними активами компанії.

Управління поточними активами компанії може бути зроблено різними способами. Організації можуть вибрати найкращий спосіб управління, створивши політику управління.

Насправді відсутність основних положень системи управління для найбільш неліквідних активів компанії, таких як виробничі запаси, незавершене виробництво та готова продукція, сповільнює вдосконалення організаційних процесів і процесів контролю. Варто зазначити, що використання та ефективність виробничих запасів, найважливішої частини оборотних коштів, є однією з основних умов успішного управління компанією.

Підвищення технічного рівня планування та розподілу оборотного капіталу є одним із важливих напрямків удосконалення функціонування оборотного капіталу та підвищення ефективності управління ним в умовах трансформації економіки України. У цьому напрямку використовується концепція «just-in-time» для управління оборотним капіталом підприємства, що сприяє оптимізації потоків коштів і підвищенню загальної ефективності підприємства (рис. 3.3).

Цей механізм складається з активних організаційних підсистем, процесів, інформаційних підсистем і функціональних підсистем. Кожна з цих підсистем взаємодіє одна з одною і відповідає певній стадії виробничого циклу. Для підвищення ефективності використання механізму управління

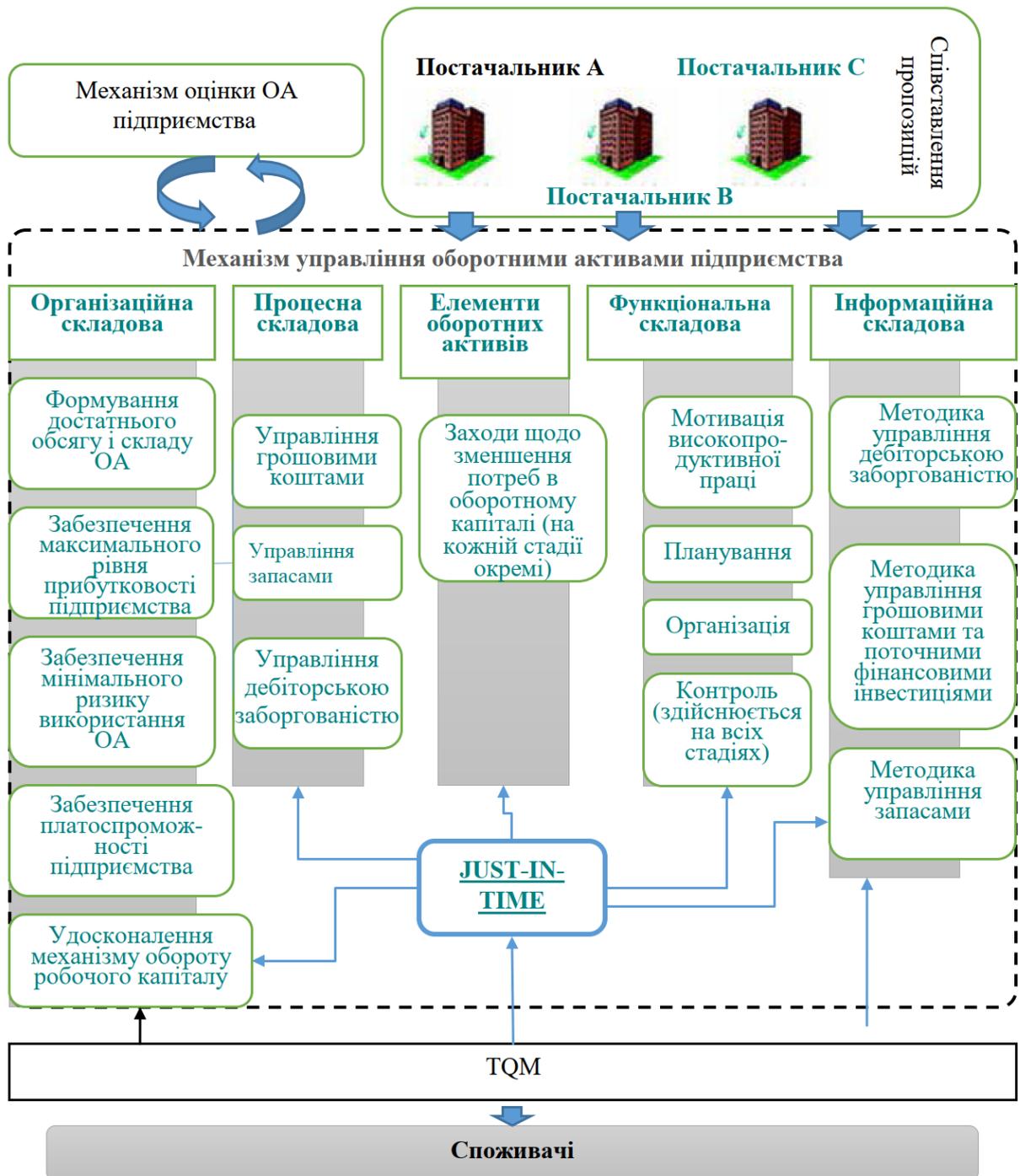

Рисунок 3.3 – Ефективний механізм управління оборотнім капіталом підприємства на базі концепції «just-in-time»

оборотним капіталом, який було створено на основі ідеї «точно вчасно», необхідно враховувати вплив на нього елементів організаційних складових. Можливість забезпечення ефективності в кожній частині діяльності підприємства залежить від кількості ліквідних засобів, ефективності їх

використання та обсягу, який безпосередньо залежить від обсягу господарської діяльності підприємства.

При аналізі технологічних компонентів сформованого механізму особливу увагу приділено управлінню оборотними коштами. Було виділено три основні групи, які мають різні деталі та інструменти, які впливають один на одного на кінцевий результат продажу: управління грошовими коштами, контроль дебіторської заборгованості та запасів.

Управління грошовими коштами включає розрахунок мінімально необхідної суми грошових активів, що є результатом розроблення плану руху грошових коштів, який враховує очікувані витрати на поточні та майбутні операції.

Оцінка реального стану дебіторської заборгованості, зокрема ймовірності безнадійних боргів, є однією з найважливіших частин управління оборотним капіталом. Управління дебіторською заборгованістю передбачає контроль за простроченими платежами покупців, більшої кількості клієнтів, щоб зменшити ризик невиконання від одного чи кількох великих клієнтів, зосередитися на співвідношенні між дебіторською та кредиторською заборгованістю, а також пропонувати знижки для стимулювання дострокової оплати.

Особлива увага приділяється *управлінню запасами* як функціональній діяльності компанії, мета якої полягає в тому, щоб зменшити загальні річні витрати на зберігання запасів, одночасно надаючи клієнтам хороше обслуговування. Виробництво — це потік матеріальних ресурсів через процеси, які перетворюють матеріальну форму на готову продукцію, тому управління запасами має вирішальне значення. Підприємці усвідомили важливість цього питання і почали приділяти особливу увагу контролю витрат, таких як зберігання, складування, невикористані запаси, утилізація напівфабрикатів, запобігання помилкам. Підтримка та створення інвентаризації коштують дорого. Таким чином, керування рівнем запасів має вирішальне значення для зменшення витрат і забезпечення рівня виробництва, обслуговування та задоволеності клієнтів, до якого прагне ваша компанія. Для того, щоб механізм управління оборотним капіталом компанії,

який базується на ідеї «точно вчасно», був ефективним, необхідно ретельно вивчити кожен аспект управління, включаючи його оборотність. Визначте, як традиційний менеджмент відрізняється від «just-in-time». Це дає змогу визначити елементи управління, особливості мотивації, контролю та організації з функціональної точки зору.

«Безпечне виробництво» – це концепція управління, яка включає близько 25 інструментів і спрямована на підвищення продуктивності шляхом скорочення тривалості виробничого процесу та мінімізації всіх видових витрат. Концепція «вчасного виробництва» або «just-in-time» є однією з найвідоміших і ефективних частин цієї системи, яка передбачає мінімальні або відсутні запаси, тобто постачання виробничій лінії необхідних ресурсів у необхідному обсязі та в необхідний момент.

Традиційний підхід до організації роботи вважає запаси важливим компонентом системи, що гарантує безперервність операцій. Сучасні підходи до управління спрямовані на зменшення обсягів запасів шляхом зміни основної графіки таким чином, щоб досягти більшої відповідності між встановленими матеріалами та їх використанням, одночасно зберігаючи певний рівень запасу, щоб запобігти непередбачуваним ситуаціям. За умови, що існує відповідність між поставкою та запитом, можна зменшити розмір запасу. Це може призвести до нульового рівня запасів, якщо невідповідності між поставками та запитом буде повністю усунуто. Сучасні логістичні системи та технології «just-in-time» все більш інтегровані та включають різні концепції виробництва та розподілу, як системи мінімізації запасів у логістичних каналах, системи швидкої зміни, системи вирівнювання рівня запасів, групові технології, превентивне гнучке автоматизоване виробництво та сучасні системи загального статистичного контролю та управління (рис. 3.4).

Система «just-in-time» має багато потенційних переваг, як показано на рис. 3.4. Основними з них є те, що:

використання цієї системи зменшує рівень запасів, що означає менше витрат капіталу на матеріальні запаси. Це значно знижує загальний рівень запасів, оскільки для негайного використання в цій системі потрібно лише

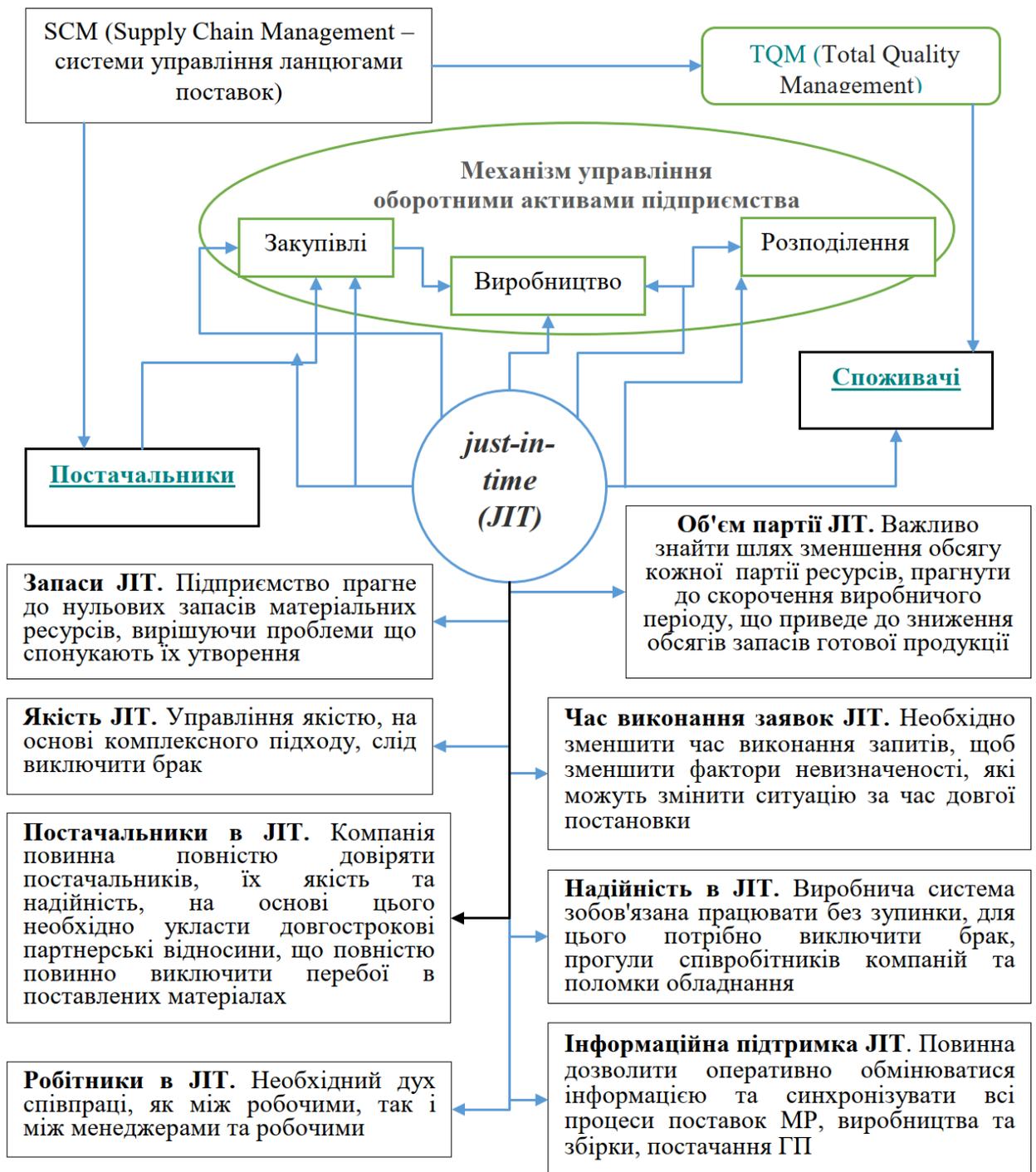

Рисунок 3.4 – Модель інтеграції технології just-in-time в систему управління оборотними активами підприємства

мінімальну кількість матеріалів;

у цифровій економіці використання системи «just-in-time» скорочує цикл виконання замовлення та підвищує надійність, що зменшує потребу в резервних запасах. Оскільки ця система не передбачає зберігання додаткових товарних одиниць запасів, вона запобігає дефіциту. Крім того, це

скорочує графіки виробництва в рамках планово-виробничої перспективи, що дозволяє швидко реагувати на зміни на ринку. Гнучкість виробництва підвищується, коли продукцію виготовляють невеликими партіями;

ця система призвела до покращення якості виробництва. Проблеми з якістю легко визначити, коли замовлення маленьке. У таких умовах співробітники більше розуміють значення якості, що сприяє поліпшенню якості виробництва на робочих місцях.

Інші переваги системи just-in-time включають зменшення капітальних витрат на утримання складських приміщень для запасів матеріалів і готової продукції; зниження ризику морального застаріння запасів; зниження витрат на брак і переробку; і зменшення обсягу документації.

Запропонована модель інтеграції технології в режимі реального часу в механізм управління оборотними активами вітчизняних підприємств задовольнить потреби керівників у прийнятті ефективних управлінських рішень щодо виду, ціни, собівартості, складу та шляхів збуту продукції. Це також сприятиме подальшому вдосконаленню виробничої та комерційної діяльності підприємства, підвищуючи загальну платоспроможність і ліквідність.

3.2. Оцінювання ефективності запропонованих заходів

Отже, реалізація вище запропонованих заходів, дозволить підприємству вивільнити заморожені кошти, скоротивши дебіторську заборгованість і витрати на утримання запасів, як наслідок, це посприє збільшенню оборотності активів, підвищенню рентабельності та скороченню фінансового та операційного циклу підприємства.

Згідно з очікуваними результатами прогнозується скорочення простроченої дебіторської заборгованості підприємства на 60%.

Зокрема, за прогнозованими оцінками, скорочення простроченої дебіторської заборгованості, дозволить збільшити оборотність до рівня 0,138

обертів на рік замість очікуваних 0,111 раз. При цьому середня тривалість одного обороту скоротитися з 3247,74 днів до рівня 2611,52 днів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Розрахунок і прогнозування економічного ефекту від скорочення величини простроченої дебіторської заборгованості

№ п/п	Найменування показника	Плановий рік		Відхилення, + / –	Темп зростання
		Без впровадження заходів	Із впровадженням заходів		
1	Прострочена дебіторська заборгованість, тис. грн.	1637,4	982,44	-654,96	0,600
2	Дебіторська заборгованість, всього, тис. грн.	2729	2074,04	-654,96	0,760
3	Середньорічні залишки дебіторської заборгованості, тис. грн.	1671,70	1344,22	-327,48	0,804
4	Чистий дохід від реалізації товарів (робіт, послуг), тис. грн.	185,30	185,30	–	1,000
5	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,111	0,138	0,027	1,244
6	Період погашення (інкасацій) дебіторської заборгованості, днів	3247,74	2611,52	-636,221	0,804
7	Відносне вивільнення оборотних коштів, тис. грн.	×	327,48	327,48	×
8	Економічний ефект, тис. грн.	×	9,26	9,26	×

В результаті впровадження комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію величини запасів і скорочення неліквідів, очікується зменшення залишку запасів підприємства на складі на 15%. Визначимо економічний ефект від скорочення залишків запасів на складі (табл. 3.2).

Таким чином, впровадження заходів щодо оптимізації величини запасів і скорочення неліквідів, дозволить збільшити оборотність товарно-матеріальних цінностей до рівня 4,743 раз проти очікуваних 4,371 разів, при цьому середня тривалість одного обороту скоротитися до 75,91 днів проти очікуваних 82,36 днів.

Рисунок 3.5 – Прогноз обіговості та середнього періоду інкасації дебіторської заборгованості ТОВ «Експерт-монтаж» на плановий рік

Таблиця 3.2 – Розрахунок і прогнозування економічного ефекту від скорочення величини запасів

№ п/п	Найменування показника	Плановий рік		Відхилення, + / -	Темп зростання
		Без впровадження заходів	Із впровадженням заходів		
1	Запаси, всього, тис. грн.	44,28	37,64	-6,64	0,850
2	Середньорічні залишки запасів, тис. грн.	42,39	39,07	-3,32	0,922
3	Чистий дохід від реалізації товарів (робіт, послуг), тис. грн.	185,30	185,30	-	1
4	Коефіцієнт оборотності запасів, обертів	4,371	4,743	0,372	1,085
5	Період обертання запасів, днів	82,36	75,91	-6,453	0,922
6	Відносне вивільнення оборотних коштів, тис. грн.	x	3,32	x	x
7	Економічний ефект, тис. грн.	x	0,09	x	x

Визначимо сумарний економічний ефект від впровадження запропонованих заходів (табл. 3.3).

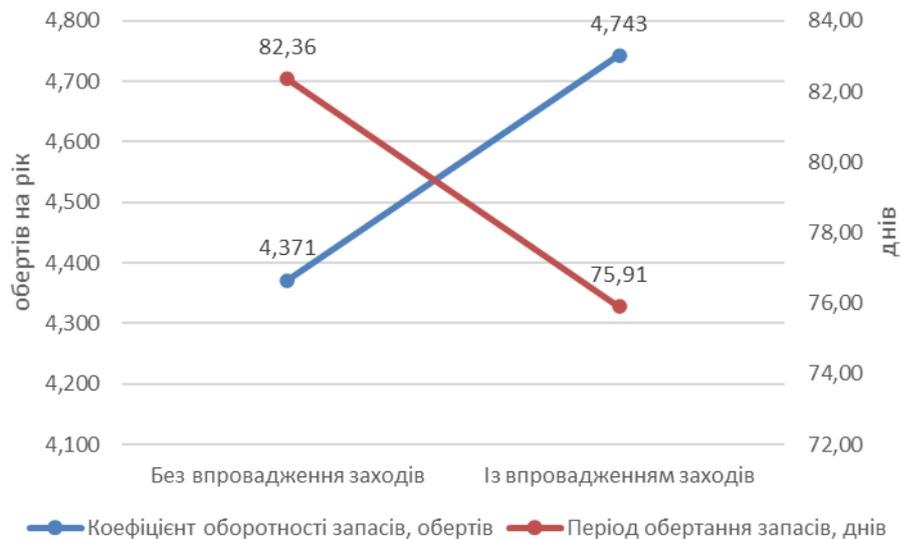

Рисунок 3.6 – Прогноз обіговості та середнього періоду зберігання запасів ТОВ «Експерт-монтаж» на плановий рік

Таблиця 3.3 – Прогнозування сумарного економічного ефекту від реалізації запропонованих заходів

Найменування показник	Прогноз економічного ефекту від реалізації запропонованих заходів у плановому році, тис. грн.
1. Економічний ефект від скорочення величини простроченої дебіторської заборгованості	9,26
2. Економічний ефект від скорочення величини запасів	0,09
Сумарний економічний ефект (стр.1 + стр.2)	9,35

Вище представлені розрахунки, показують, що сумарний економічний ефект ТОВ «Експерт-монтаж» від запропонованих заходів, за підрахунками може скласти майже 9,35 тис. грн.

У підсумку, крім показників оборотності активів і середньої тривалості обороту, також підтягнуться значення рентабельності і ліквідності, що в свою чергу сприятиме поліпшенню загальних фінансових показників підприємства. Тобто можна зробити висновок, що запропоновані заходи щодо поліпшення ефективності управління оборотним капіталом, є раціональними та економічно обґрунтованими.

Висновки до розділу 3

1. Як засвідчило дослідження основні проблеми підприємства у сфері ефективності управління капіталом лежать у сфері ліквідності та платоспроможності: більшість показників, що розглянуті характеризують цей напрямок діяльності підприємства не відповідають нормативним значенням та/або мають негативну тенденцію змін. Одним із важливих напрямків удосконалення системи управління капіталом є підвищення технічного рівня планування і розподілу оборотного капіталу та підвищення ефективності управління ним в умовах трансформації економіки України. У цьому напрямку запропоновано використовувати механізм «just-in-time» для управління оборотним капіталом підприємства, що сприяє оптимізації потоків коштів і підвищенню загальної ефективності підприємства. При аналізі технологічних компонентів сформованого механізму було виділено три основні групи, які мають різні деталі та інструменти, які впливають один на одного на кінцевий результат продажу: управління грошовими коштами, контроль дебіторської заборгованості та запасів.

2. Реалізація вище запропонованих заходів, дозволить підприємству вивільнити заморожені кошти, скоротивши дебіторську заборгованість і витрати на утримання запасів, як наслідок, це посприє збільшенню оборотності активів, підвищенню рентабельності та скороченню фінансового та операційного циклу підприємства. Сумарний економічний ефект ТОВ «Експерт-монтаж» від запропонованих заходів, за підрахунками може скласти майже 9,35 тис. грн. У підсумку, крім показників оборотності активів і середньої тривалості обороту, також підтягнуться значення рентабельності і ліквідності, що в свою чергу сприятиме поліпшенню загальних фінансових показників підприємства. Тобто можна зробити висновок, що запропоновані заходи щодо поліпшення ефективності управління оборотним капіталом, є раціональними та економічно обґрунтованими.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження у кваліфікаційній роботі дозволяють зробити певні висновки.

1. Капітал підприємства представляє собою комплекс фінансових активів, які включають матеріальні та нематеріальні ресурси, що були залучені з різних джерел з метою отримання прибутку та/або максимізації ринкової вартості активів. Це визначення ілюструє економічну сутність категорії «капітал підприємства» та його важливість як основного фактора виробництва, фінансового ресурсу та ключового показника ринкової вартості. Управління капіталом компанії має вирішальне значення для досягнення максимального рівня прибутку, прибутковості та фінансової стабільності.

2. Важливим аспектом є структурування капіталу та пошук шляхів ефективного використання власних та залучених коштів з метою забезпечення фінансової стабільності компанії. Аналіз цих процесів у господарській діяльності допомагає виявити та усунути недоліки в управлінні капіталом, що в свою чергу дозволяє оцінити здатність підприємства використовувати власний і позиковий капітал та зменшити фінансові ризики. Управління структурою капіталу передбачає встановлення оптимального співвідношення між власним та позиковим капіталом для сприяння зростанню доходу, підтримки фінансової стабільності та підвищення загальної ефективності.

3. Для ефективного управління капіталом необхідно дотримання принципів інтегрованості до загальної системи управління підприємством, комплексного характеру управлінських рішень, підвищення динамізму управління, розмаїтості методів прийняття рішень, пов'язаних з індивідуальними цілями управління та стратегіями, спрямованими на досягнення поставлених цілей розвитку.

4. ТОВ «Експерт-Монтаж» надає послуги з проектування трубопроводів та конструкцій. Компанія працює на ринку з 2014 року і за цей час активно розвивається. Організаційна структура управління ТОВ «Експерт-Монтаж» є лінійно-функціональною. Загальна чисельність на кінець 2022 року становить 8 осіб. У структурі персоналу ТОВ «Експерт-Монтаж» переважають виробничі працівники, а за освітнім рівнем – працівники з першим освітнім рівнем. В ТОВ «Експерт-Монтаж» першочерговим завданням є створення безпечного робочого місця та гідна оплата праці співробітників.

5. ТОВ «Експерт-Монтаж» – збиткова українська компанія, розмір чистого збитку у 2022 р. дещо зменшилась і склала 12,4 тис. грн. Серед проблем варто відзначити збільшення боргів підприємства, відсутність власного капіталу та повну залежність ТОВ «Експерт-Монтаж» від боргового капіталу. ТОВ «Експерт-Монтаж» має вжити заходів для підвищення ефективності роботи та виходу з кризи.

6. Проведення оцінки ефективності управління капіталом компанії дозволяє зробити висновок, що компанія перебуває в кризовому стані і потребує термінового розгортання системи ефективних управлінських рішень, щоб уникнути банкрутства.

7. Дослідження показують, що основні проблеми управління капіталом підприємств полягають у сферах ліквідності та платоспроможності. Більшість розглянутих показників не відповідають очікуваним нормативним значенням або мають тенденцію до негативних змін. Одним із ключових напрямків удосконалення системи управління капіталом є підвищення технічного рівня планування та розміщення оборотних коштів, а також підвищення ефективності управління в умовах трансформації української економіки. У цьому контексті пропонується використовувати механізм управління оборотним капіталом підприємства "точно вчасно", що дозволяє оптимізувати рух капіталу та підвищити загальну ефективність підприємства. При аналізі технологічних складових механізму формування було виділено

три основні групи, різні деталі та інструменти яких взаємно впливають на кінцевий результат продажу: управління грошовими коштами, контроль дебіторської заборгованості та запаси.

8. Впровадження запропонованих заходів допоможе компанії звільнити заморожені кошти, що призведе до зменшення витрат на утримання дебіторської заборгованості та запасів, сприяє збільшенню оборотності активів, збільшенню прибутку та скороченню фінансових і операційних циклів компанії. Розрахунками показано, що загальний економічний ефект ТОВ «Експерт-монтаж» від запропонованих заходів може сягнути близько 9,35 тис. грн. Таким чином, крім показників оборотності активів і середнього часу обороту, також зростуть значення рентабельності та ліквідності, що сприятиме покращенню загальних фінансових показників підприємства. Загалом, можна зробити висновок, що запропоновані заходи стосовно підвищення ефективності управління оборотними коштами є доцільними та економічно обґрунтованими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 14.06.2024)
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>. (дата звернення: 14.06.2024)
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення: 14.06.2024)
4. Левкович О. В., Максименко П. К. Оцінка ефективності управління капіталом підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_12_44. (дата звернення: 14.06.2024)
5. Ван Хорн Дж. К., Вахович Джон М. Основи фінансового менеджмента. [пер. с англ]. [11-е видання]. К.: Видавництво «Вільямс», 2001. 992 с
6. Голов С. Ф., Єфіменко В. І. Фінансовий та управлінський облік. К.: ТОВ «Автоінтерсервіс», 2001. 544 с.
7. Голов С. Ф. Управлінський облік. К.: «Центр учбової літератури», 2018. 554 с.
8. Економічний аналіз: Підручник: Вид. 2-ге, перероб. та доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 472 с.
9. Бланк І.А. Управління формуванням капіталу. Київ: Ника-Центр, 2012. 512 с.
10. Бланк О.І., Ситник Г.В., Андрієць В.С. Управління фінансами підприємств : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с.
11. Базилевич В.Д. Колчигін О.П., Свірідов С.М. Сутність, структура і оборот капіталу. К.: Київ. держ. торг-екон. ун-т, 1995. 36 с.

12. Квасницька Р.С. Управління капіталом підприємства через призму еволюційного визначення та змісту як економічної категорії. *Наукові праці Донецького національного технічного університету*. Серія : економічна. Донецьк : ДонНТУ, 2003. Вип. 56. С. 223-229. URL: <http://www.libs.com.ua/a-ekonomika/25062-1-upravlinnya-cilovoyu-strukturoyu-kapitalu-pidpri-mstva.php> (дата звернення: 30.05.2024)

13. Якобчук В.П., Богоявленська Ю.В., Тищенко С.В. Історія економіки та економічної думки. Київ: «Центр учбової літератури». 2019. 476 с.

14. Круш П. В., Мастюк Д. О. Еволюція теоретичних підходів визначення сутності капіталу підприємства. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць*. 2015. Вип. 12. С. 198–206. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/13977> (дата звернення: 30.05.2024)

15. Marx K. Gr̄ndrisse der Kritik der Politischen Цkonomie. Marx-Engels Werke. Berlin: Dietz, 1983. Bd. 42. 959 s. URL: http://www.mlwerke.de/me/me42/me42_375.htm (дата звернення: 30.05.2024)

16. Fisher I. The Nature of Capital and Income. L., 1977. 278 p. URL: <http://cowles.econ.yale.edu/P/cd/d09b/d0992.pdf> (дата звернення: 30.05.2024)

17. Стельмащук Ю.А. Сутнісний аналіз капіталу в контексті управління ефективністю його використання та відтворення. *Інноваційна економіка*. 2010. №2. С.79-83 URL: www.nbu.gov.ua/portal/Soc...2/79.pdf (дата звернення: 30.05.2024)

18. Кваша О. В. Акціонерний капітал як економічна категорія. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород, 2019. Вип. 25, Ч. 1. С. 103-107. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/25635> (дата звернення: 30.05.2024)

19. Туган-Барановський М.І. Політична економія: курс популярний. К.: Наукова думка, 1994. 264 с. URL: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=48225> (дата звернення: 30.05.2024)

20. Бідник О.І. Поняття капіталу підприємства та його еволюція. *Науковий вісник*. 2007. URL:

http://www.nbuuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/17_2/131_Bidnyk_17_2.pdf

(дата звернення: 30.05.2024)

21. Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств. *Фінанси України*. 2007. № 4. С.112-119. (дата звернення: 30.05.2024)

22. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2008. 560 с.

23. Катан Л.І., Бровко Л.І., Дуброва Н.П., Бондарчук Н.В. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. Суми: «Довкілля», 2009. 184 с.

24. Черемісова Т.А. Подальше дослідження економічної сутності капіталу, його видів та функціональної ролі у діяльності підприємства. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2008. № 21. С. 149–154. (дата звернення: 12.06.2024)

25. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. К: КНЕУ, 2008. 520 с. URL: <http://studentam.kiev.ua/content/view/754/83/> (дата звернення: 30.05.2024)

26. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: підруч. Київ: Центр навчальної літератури. 2006. 520 с.

27. Юшко С.В., Лугова А.А. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал підприємства». *Вісник економіки, транспорту і промисловості*. 2011. № 36. С. 234-238.

28. Поддєрьогін А. М., Бабяк Н. Д., Білик М. Д. та ін. Фінансовий менеджмент: підручник ; [кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін]. 2-ге вид., перероб. Київ : КНЕУ, 2017. 534 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/23580> (дата звернення: 30.05.2024)

29. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 202 с. URL: http://proeconomic.ru/book/finans_analiz/161-fnansoviy-analzyu-podolska-vo-yarsh-ov-2007.html: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/23580> (дата звернення: 30.05.2024)

30. Paul Anthony Samuelson, William D. Nordhaus. *Economics*. McGraw-Hill, 2010. 715 p.

31. Югас, Е. Ф., Олексик О. І. Економічна сутність та види капіталу підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Економіка*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. Вип. 2 (43). С. 63–67. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/1979?locale=uk> (дата звернення: 30.05.2024)

32. Танклевська Н.С., Ярмоленко В.В. Управління капіталом промислових підприємств. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2021. № 5 (122). С. 32–39. DOI: h (дата звернення: 30.05.2024)

33. Лубкей Н. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2019. Т. 1. № 1. С. 38-45.

34. Єгорова О., Єгорова Ю. Головні завдання управління капіталом підприємства. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/32585/1/114.pdf> (дата звернення: 30.05.2024)

35. Дробот Я.В., Туча В.О. Оптимізація структури капіталу промислового підприємства як чинник його ефективного функціонування. *Економічний простір*. 2019. № 150. С. 55–60.

36. Пильнова В.П. Фінансова санація і банкрутство підприємств: навчальний посібник. Київ: ДУТ, 2021. 164 с. URL: <http://dl.dut.edu.ua/course/view.php?id=2991> (дата звернення: 30.05.2024)

37. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19240/1/Fin%20analiz%20Verstka.pdf> (дата звернення: 30.05.2024)

38. Ярощук О.В. Аналіз формування капіталу підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04. Тернопіль, 2004. 22 с.

39. Гусєва О.Ю., Воскобоева О.В., Ромащенко О.С. Економічна діагностика: навчальний посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2021. 164с..

40. Атюшкіна В.В., Бурко Я.В., Галгаш Р.А. Економічна діагностика: навч. посібник. К.: Аграр Медиа Груп, 2018. 234 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_2200_34828292.pdf (дата звернення: 13.06.2024)

41. Петрушка Т. О., Зарицька О. Л., Мирощенко Н. Ю. Економічна діагностика ресурсного забезпечення діяльності підприємств: сутність, види, інформаційна база та особливості проведення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Економічні науки. 2021. № 4(1). С. 105-112. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_4\(1\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_4(1)_17). (дата звернення: 13.06.2024)

42. Яцкевич Інна Володимирівна. Економічна діагностика : навч. посіб.; Одес. нац. акад. зв'язку ім. О. С. Попова, Навч.-наук. ін-т економіки та менеджменту. Одеса : Бондаренко М. О., 2015. 291 с.

43. Хмелюк А.В., Гук О.К. Аналіз майна та джерел його утворення хімічного підприємства ПАТ «ДНІПРОАЗОТ». *Світ економічної науки*. Випуск 66: Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування. Тернопіль, 2021. С. 56-61.

44. Мельнік М.А. Економічні методи управління капіталом підприємства. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2014. № 1(208). С. 94–97.

45. Кремень В. М., Кремень О. І., Кравченко А. В. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 11. С. 19-22. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16697> (дата звернення: 13.05.2024)

46. Лубкей Н. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2019. Т. 1. № 1. С. 38-45. URL: <https://doi.org/10.23939/smeu2019.01.038> (дата звернення: 13.05.2024)

47. Кучменко В.О., Івченко Н.С. Формування механізму управління капіталом підприємства. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2017. Вип. 786. Економіка. С. 76–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_es_2017_786_14 (дата звернення: 13.05.2024)

48. Згадова В.С., Кулаковська Т.А., Рашевський А.В. Шляхи формування капіталу агропродовольчих підприємств. *Ефективна економіка*. 2024. № 9. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/2157/2184>. (дата звернення: 23.05.2024)

49. Поліщук Н.В., Заболотна Я.В. Особливості формування капіталу підприємства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2024. № 4 (84). С. 118-121. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2024/4_84_2024/20.pdf. (дата звернення: 23.05.2024)

50. Шевчук Н.В., Гибало М.В., Денищук Л.В. Фінансові фундаментально-вартісні аспекти результативності управління капіталом підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*, 2019, № 45. – С. 116-125.

51. Хумарова Н.І., Лайко О.І. Теоретичні засади управління капіталізацією підприємства. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2020. № 3 (49). С. 61-68. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No3/61.pdf>. (дата звернення: 13.05.2024).

52. Мельнік М.А. Економічні методи управління капіталом підприємства. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2014. № 1(208). С. 94–97.

53. Бровко Л.І., Капуш О.В. Етапи управління капіталом підприємства в умовах нестабільності. *Молодий вчений*. 2015. № 12 (27). С. 127–130

54. Кащена Н.Б., Цуканова О.В., Гаркуша Н.М. Методика економічного аналізу: сутність та елементи. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2014. Вип. 1. С. 40–51. URL : http://nbuv.gov.ua/jpdf/esprstp_2014_1_6.pdf. (дата звернення: 30.05.2024) [Ковальчук Н. О., Федорук Ю. І. Фактори, що визначають структуру капіталу вітчизняних підприємств у мінливих умовах господарювання]. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 364-370. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_4_45. (дата звернення: 12.06.2024)

55. Кремень О. І., Колос В. І., Кремень В. М., Дементович Б. Р. Оптимізація структури капіталу підприємства. *Міжнародний науковий*

журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки. 2022. № 1. С. 190-200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2022_1_24. . (дата звернення: 12.06.2024)

56. Лазорчин В. А., Шапка В. О. Структурна побудова системи управління акціонерним капіталом підприємства. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5, № 4. С. 346-353. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujae_2020_5_4_43. (дата звернення: 12.06.2024)

57. Левкович О. В., Максименко П. К. Оцінка ефективності управління капіталом підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_12_44. (дата звернення: 12.06.2024)

58. Магдалюк О. В. Управлінські аспекти фінансових моделей формування та зростання вартості капіталу підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2020. Т. 12, Вип. 2. С. 76-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2020_12_2_11. (дата звернення: 12.06.2024)

59. Марченко В. М. Методологія управління капіталізацією підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 4. С. 56-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2020_4_10 . (дата звернення: 12.06.2024)

60. Нетудихата К. Л., Прокопович Л. Б., Сачава К. О. Діагностика формування та оптимізація структури капіталу підприємств будівельної галузі. *Агросвіт*. 2020. № 3. С. 108-117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2020_3_15 . (дата звернення: 12.06.2024)

61. Ощепков О. П., С. О. Магденко Аналіз власного капіталу м'ясопереробних підприємств України як основного джерела їхнього фінансування та розвитку. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т. 13, Вип. 1. С. 43-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2021_13_1_6. (дата звернення: 12.06.2024)

62. Петраковська О. В. Власний капітал підприємства: сучасний погляд на його сутність, класифікацію та облік. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки*. 2024. № 1. С. 106-114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2024_1_19. (дата звернення: 12.06.2024)

63. Педченко Н. С., Руденко А. А. Теоретико-прикладний аспект забезпечення результативності стратегії фінансування оборотного капіталу підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і*

торгівлі. Серія : Економічні науки. 2020. № 4. С. 6-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2020_4_4. (дата звернення: 12.06.2024)

64. Петрук О. М., Трусова Н. В., Полчанов А. Ю., Довгалюк В. В. Вплив структури капіталу на ефективність діяльності комунальних підприємств пасажирського транспорту. *Modern economics*. 2020. № 24. С. 132-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2020_24_23 . (дата звернення: 12.06.2024)

65. Погрішук Г. Б., Волощук Р. Є. Власний капітал підприємства: сутність і особливості формування в Україні. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 16-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2020_7_4. (дата звернення: 12.06.2024)

66. Погрішук Г. Б., Волощук Р. Є. Концептуальні засади формування позикового капіталу підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2020. Т. 25, Вип. 4. С. 94-102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2020_25_4_18. (дата звернення: 12.06.2024)

67. Попрозман О. І., Михайлов А. П., Кургузенкова Л. А., Опанасенко О. М. Управління власним капіталом підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 1. С. 85-93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2024_1_15. (дата звернення: 12.06.2024)

68. Роганова Г. О., Кравченко І. В. Прогнозування забезпеченості оборотним капіталом підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_2_45. (дата звернення: 12.06.2024)

69. Роганова Г. О., Підвисоцький В. В. Імітаційне моделювання структури капіталу підприємства: метод Монте-Карло. *Молодий вчений*. 2020. № 2(1). С. 44-49. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_2\(1\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_2(1)_12). (дата звернення: 12.06.2024)

70. Світлишин І. І. Авансований капітал підприємств сфери виробництва: аналітичний аспект. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2020. Вип. 2. С. 77-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2020_2_12. (дата звернення: 12.06.2024)

71. Станіславик О. В., Коваленко О. М. Сучасні проблеми управління основним капіталом промислового підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 4. С. 23-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfipr_2021_4_6. (дата звернення: 12.06.2024)

72. Сторожук Т. М., Малинич Н. В., Пастух Д. Л. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства. *Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування*. 2020. Вип. 5. С. 148-159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2020_5_16. (дата звернення: 12.06.2024)

73. Татар М. С., Мозгова А. О. Обліково-аналітичний інструментарій управління оборотним капіталом підприємств в умовах глобальних викликів. *Часопис економічних реформ*. 2021. № 4. С. 52-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2021_4_11. (дата звернення: 12.06.2024)

74. Цуркан І. М., Калюжна В. С. Математичні методи та моделі в управлінні оборотним капіталом. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 18. С. 25-29. (дата звернення: 12.06.2024)

75. Цуркан І. М., Остапенко А. О. Існуючі теоретичні підходи до управління оборотним капіталом підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_8_34. (дата звернення: 12.06.2024)

76. Шевчук Н. В., Магдалюк О. В. Інформаційне забезпечення реалізації фундаментально-вартісного підходу до управління капіталом підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*. 2021. Вип. 49. С. 125-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/seru_2021_49_11. (дата звернення: 12.06.2024)

77. Щербань О. Д. Місце кредиторської заборгованості у структурі позикового капіталу підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 2. С. 30-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2020_2_8. (дата звернення: 12.06.2024)

78. Ястремська О. М., Ястремська О. О. Капіталізація підприємств: теоретичний і практичний аспекти стану та процесу розвитку. *Бізнес Інформ*. 2021. № 10. С. 273-283. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2021_10_37. (дата звернення: 12.06.2024)

ДОДАТКИ